

SVAMPE 61 2010

Atlasprojektets første sæson

Jan Vesterholt, Jacob Heilmann-Clausen, Thomas Læssøe & Jens H. Petersen

Danmarks svampeatlas blev sat i gang i forbindelse med svampedagen den 28. februar 2009, så ved årsskiftet havde det været i gang i 10 måneder. I alt blev der indtastet 47.842 godkendte fund af svampe i 2009 (laver og svampedyr ikke medregnet), hertil kommer 650 svampefund der endnu ikke er valideret. Når databasen viser et højere antal fund, skyldes det at omkring 10.000 fund af laver fra et specialeprojekt er lagt ind i basen. Der er 45.421 fund af svampearter der er omfattet af atlasprojektet, dvs. basidiesvampe undtagen rust- og brandsvampe.

Der er i alt fundet 2135 svampearter (varieteter mv. ikke medregnet, laver og svampedyr ikke medregnet), heraf 1700 arter der er omfattet af projektet. De resterende arter er overvejende søkssvampe, men der indgår også rustsvampe, brandsvampe mm.

247 personer har deltaget i registreringerne. Dette inkluderer personer der har indtastet fund via Svampejagten. Lidt over 100 personer har indtastet fund via selve atlasprojektet. Alle disse tal overgår langt den aktivitet der har været omkring

foreningens database i tidligere år. Fra atlasgruppens side er vi utroligt glade for at så mange har haft lyst til at lege med.

Aktivitet og geografisk fordeling

Mange indrapportører har været særdeles aktive. Der er således 15 personer der hver har indrapporteret mere end 1000 fund, og 57 der har indrapporteret mere end 100. Fra projektstart frem til slutningen af juli lå det ugentlige antal registreringer på omkring 6-700, men med enkelte dyk efter tørre perioder. Herefter steg det ugentlige antal fund til et niveau på omkring 17-1800, og dette niveau holdt helt frem til midten af november. Flere uger kom antallet af fund over 2000, og uge 41 toppede med 3481 fund. Fra slutningen af november faldt niveauet gradvis, og da vinteren for alvor kom i midten af december, gik registreringsaktiviteten stort set i stå. Selv om Danmark er et lille land, blev det endnu en gang klart hvor store regionale forskelle der kan være i nedbørsforholdene. DMI's tørkeindex (www.dmi.dk/dmi/index/danmark/torkeindex.htm) kunne gennem

Jan Vesterholt, Venusvej 24, 8960 Randers SØ; myco@vip.cybercity.dk

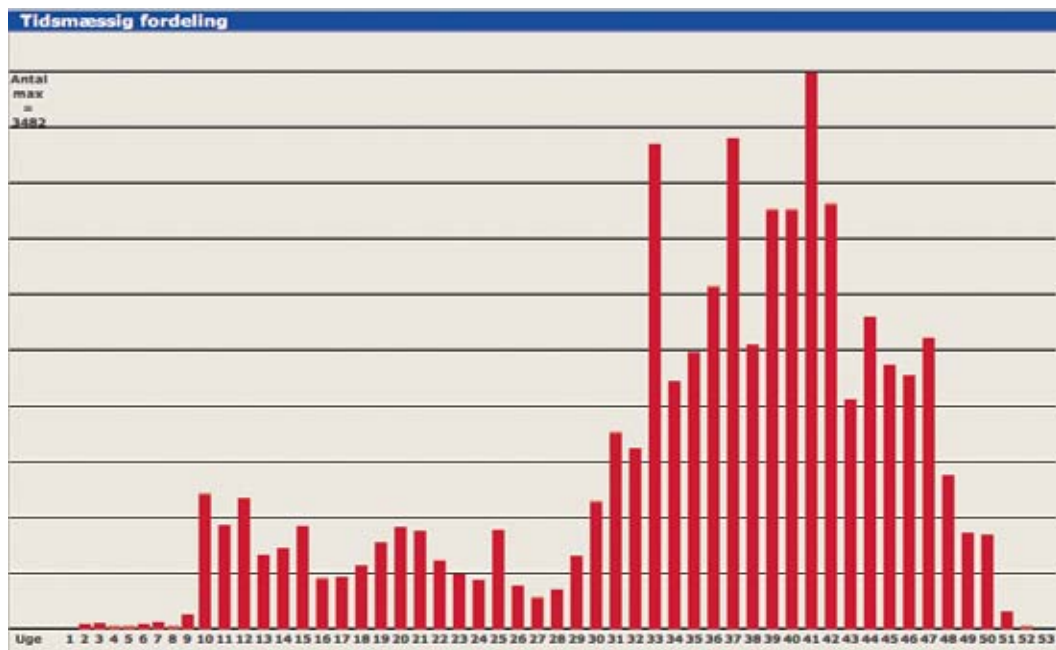
Jacob Heilmann-Clausen, HabitatVision, Skælskørvej 22, 4180 Sorø; jhc@habitatvision.dk

Thomas Læssøe, Biologisk Institut, Universitetsparken 15, 2100 København Ø; thomasl@bio.ku.dk

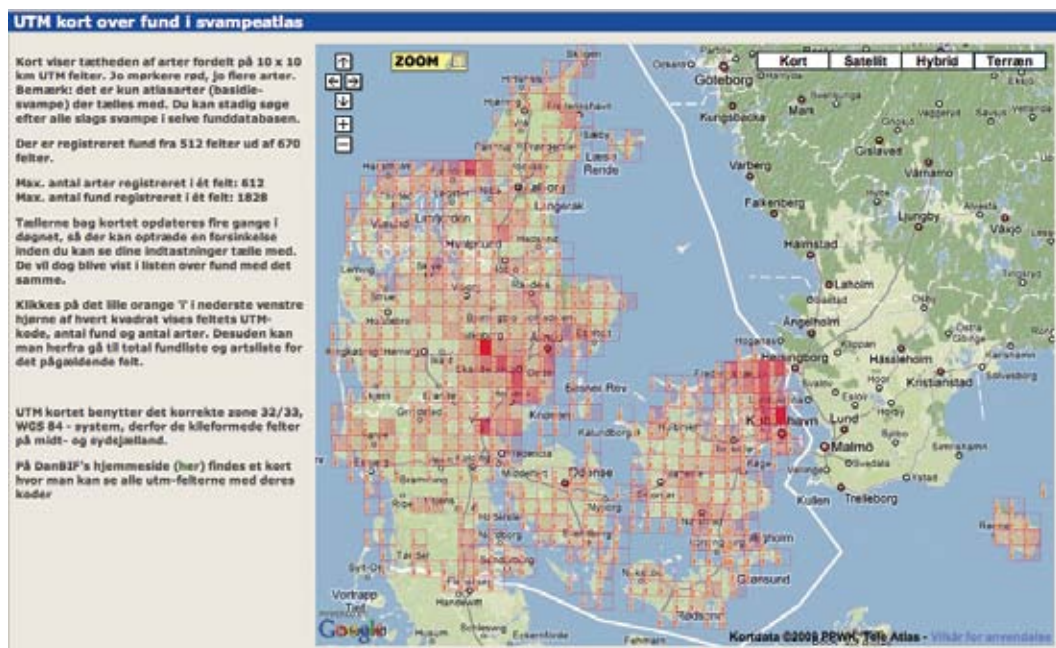
Jens H. Petersen, Biologisk Institut, Aarhus Universitet, Ny Munkegade, bygn. 540, 8000 Århus C; jhp@biology.au.dk

The first year of the five-year Danish basidiomycote atlas project

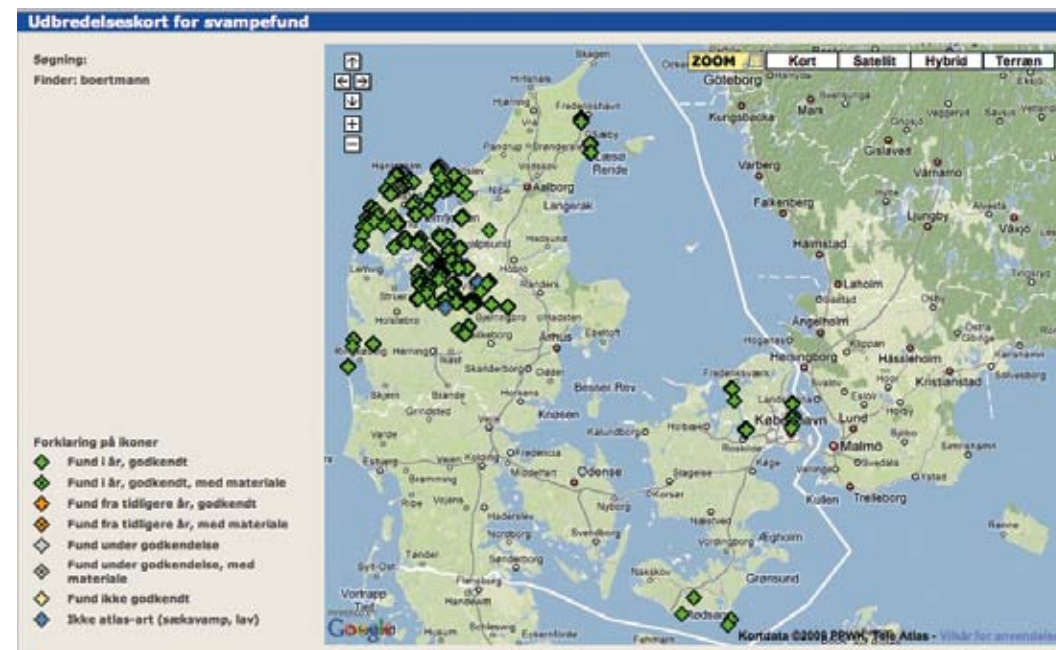
The project was launched 1 March 2009 and had by the end of the year generated 45421 accepted records of the included species (fruitbody forming Basidiomycota) and additionally 2421 records of other fungi. At least 68 species were new to the Danish checklist, 14 of these being ascomycotes. This is an increase of more than 1 % of the number of hitherto known species in a year that for the eastern part of the country can be termed extremely dry and by some is described as the worst mushroom season in many years. Contrary to this, Jutland for long periods had sufficient precipitation to yield normal crops. In total 1700 species of Basidiomycota were recorded in 2009. The project included two residential workshops in less explored areas of Jutland and a number of atlas forays announced via a mailing list. More than 100 persons have entered records via the online system, and a more popular parallel project „the mushroom hunt“ had about 140 participants. We have learned many things already, exciting new localities have been discovered, and intensive studies of Jutland willow bogs have yielded a range of interesting records including a bunch of *Polyporus tubaeformis* records and several other „boreal“ species including *Phlebia nitidula* and *Typhula uncialis*. Some of the dot maps already indicate clear patterns of distribution, e.g. *Strobilomyces* having an eastern tendency (regions with better soils), and *Russula paludosa* the opposite. The map of *Piptoporus betulinus* illustrates that the distribution of some easily recognized species is already rather well covered. A major task, the inclusion of data from old sources, lies ahead.

Antal indsamlinger per uge i 2009. Projektet startede i begyndelsen af uge 10.

Antal fund fordelt på 10 x 10 km-felter. Jo mørkere farven er, des flere arter er fundet i feltet.

Lokalt har enkeltpersoner bidraget markant til at løfte en region op, her ses David Boertmanns fund.

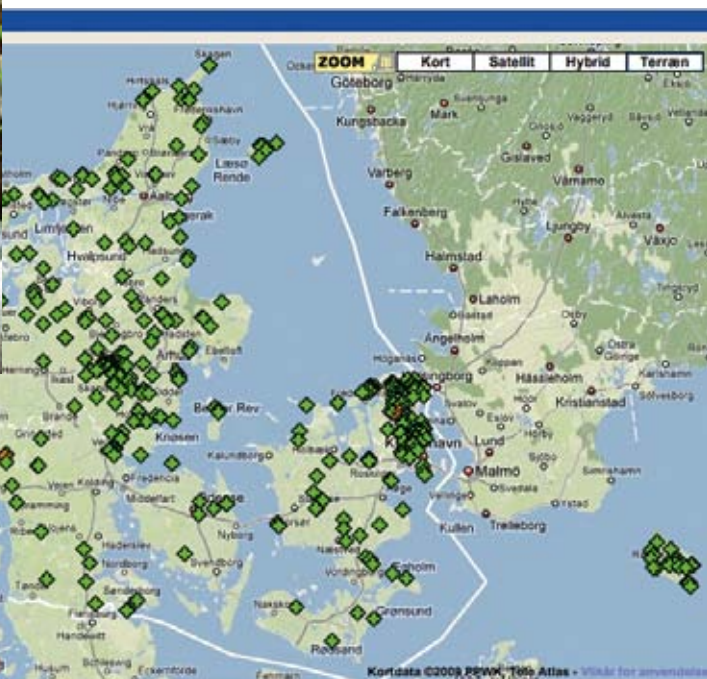
store dele af selve sæsonen, dvs. fra midten af august til midten af oktober, vise at størstedelen af Jylland havde masser af vand, mens Øerne var meget tørre, hvilket gjorde det meget vanskeligt at finde ret mange svampe.

I Danmarks Svampeatlas er landet inddelt i 670 10x10 km-felter. I 2009 blev der registreret fund fra 512 (76 %) af disse felter. Det højeste antal fund fra ét felt blev opnået i Silkeborg-feltet hvor der blev gjort 1823 fund. Med 609 arter var det også det felt hvor der blev fundet flest arter. Den høje placering skyldes især høj indsamlingsaktivitet fra Morten Strandberg og Torbjørn Borgen, men det skyldes også at det er et felt med meget og meget varieret natur. At store dele af sæsonen var lang under middel på Øerne, ses ikke så tydeligt, da den største tæthed af indrapportører findes i Hovedstadsområdet. De to atlasworkshops ved Fosdalen og Skallingen har bidraget til at give disse områder en pæn kulør på kortet. Lokalt har enkeltpersoner også bidraget markant til at løfte en region op, f.eks. David Boertmann i den nordvestlige del af Jylland. De dårligst undersøgte områder er Sønderjylland, det sydlige Fyn og til dels Lolland-Falster. Den endelige opgørelse af delta-

gernes aktiviteter venter stadig – på foreningens svampedag i februar 2010 vil det blive afsløret hvem der har vundet de forskellige kategorier i atlasprojektets konkurrencer.

Svampeudbredelser

Selv om projektet stadig er i sin startperiode, og alle landsdele ikke er dækket lige godt, er det alligevel muligt at lave arts kort der giver mening. For let genkendelige arter har atlasprojektet den målsætning at dækningen bliver så god at udbredelseskortet med 10x10 km-felter viser den reelle artsudbredelse. Udbredelseskortet for Birkepore-svamp (*Piptoporus betulinus*) viser, at vi er godt på vej. Et eksempel på en østdansk udbredelse kan f.eks. findes hos Koglerørhat (*Strobilomyces strobilaceus*), mens en klart mere vestdansk udbredelse kan findes hos Prægtig Skørhat (*Russula paludosa*). Andre typer udbredelsesmønstre er også begyndt at vise sig. Et lidt pudsigt eksempel er Linde-Slimklat (*Achroomyces disciformis*), der frem til 2009 ikke havde været set i Danmark i årtier. I 2009 blev den fundet otte steder, første gang af Sven-Åke Hansson, Thomas Læssøe & Jens H. Petersen ved Strødam-reservatet, de næste to gan-

Birkeporesvamp (*Piptoporus betulinus*) og udbredelsen af fund i 2009. Svampen er en art der er udbredt over hele Danmark. Foto Jens H. Petersen.

Prægtig Skørhat (*Russula paludosa*) og udbredelsen af fund i 2009. Arten er vidt udbredt i mager nåleskov. Foto Jens H. Petersen.

Koglerørhat (*Strobilomyces strobilaceus*) og udbredelsen af fund i 2009. Arten er koncentreret til bøgeskove på muldbund i gamle løvskovsråder i Østjylland og på Øerne. Foto Jens H. Petersen.

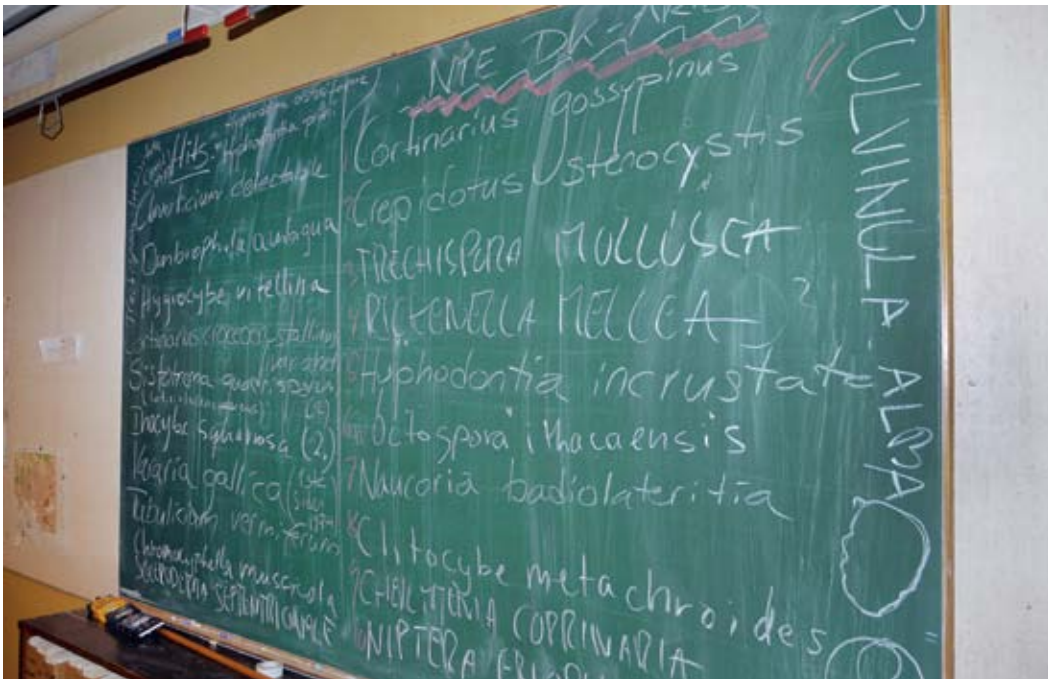

Linde-Slimklat (*Achroomyces disciformis*) og udbredelsen af fund i 2009. Svampen blev i 2009 genfundet ved Strødam på Nordsjælland. Efter koden for hvordan man finder arten, var brudt, blev den genfundet adskillige steder på Sjælland og Lolland. Foto Jens H. Petersen.

Jacob Heilmann-Clausen, Kerstin Gillen & Thomas Læssøe en sen natteime i laboratoriet på Skallingen. Foto Jens H. Petersen.

Tavlen med Skallingens scoringsliste: Nye danske arter til højre, andre „fede“ fund til venstre. Foto Jens H. Petersen.

Lien – et af Nordjyllands bedste overdrev – med foranliggende superspændende pilekrat ved Underlien lige ved Naturcenter Fosdalen. Foto Jens H. Petersen.

ge af Thomas Læssøe og de følgende fem gange af Leo de Jong. Selv om alle fund er fra Sjælland, handler det tilsyneladende om at vide hvor der findes gamle lindealléer, og så opsøge disse under de rette forhold og med det rette blik! De kommende år må vise om den faktisk også findes på Fyn og i Jylland, hvor der skulle være en del egnede alléer at opsøge.

Svampejagten har bidraget med i alt 1170 fund i 2009, og for nogle arters vedkommende har dette bidraget til at give en klart bedre geografisk dækning. Et eksempel på dette er Blomkålssvamp (*Sparassis crispa*).

Atlature og -workshops

Som en del af atlasprojektet er der blevet afholdt to atlasworkshops. Formålet med disse workshops er dels at undervise atlasprojektets deltagere i indsamling og svampebestemmelse, dels at koncentrere indsamlingsindsatsen i nogle områder hvor indsamlingsaktiviteten ellers er lav. I 2009 blev workshops afholdt i august ved Fosdalen nær Fjerritslev og i oktober ved Skallingen nær Oksby. Sidstnævnte workshop blev i sidste øjeblik flyttet fra det tørkeramte Sjælland. Atlasworkshoppene

var en stor succes. De henholdsvis 20 og 13 deltagere samlede bjerge af svampe, og alle lærte givetvis meget af at arbejde sammen i hele fem dage på feltstationerne. Under begge lejre blev der på en tavle i arbejdsrummet ført lister over nye fund for landet og andre spændende fund. På atlasprojektets Facebookside kan man se billeder af lejraktiviteten og af tavlerne med henholdsvis 8 og 11 nye arter for landet. På lejrene var der indslag om svampemikroskopering, svampebestemmelse og svampefotografering. Igen i 2010 vil der blive afholdt to workshops. De er planlagt til at foregå på Sydfyn og i Sønderjylland.

Der har været afholdt otte atlasekskursioner i 2009, men vi håber der bliver afholdt en del flere i 2010. De annonceres med kort varsel, og man kan komme på maillisten ved at skrive til atlas@svampe.dk.

Atlasnøgler

For at forbedre brugernes mulighed for at bestemme de svampe de finder, bliver der i løbet af atlasprojektet lavet et sæt nye, dansksprogede bestemmelsesnøgler til svampe. Nøglerne vil indarbejde den viden der ligger bag den artsafgræns-

Fløjlsfod (*Flammulina*)

1. Hat overvejende hvid til creme, men eventuelt med gullig til orangebrunlig midte. 2
- Hat med gule til orangebrune farver. 3
2. Hat vedblivende hvid til creme; sporelængde/bredde > 2,0. Ikke påvist i DK. *F. velutipes* var. *lactea*
- Hat med gullig til orangebrunlig midte; sporelængde/bredde i gns. 1,5-1,7. Ret sj. rodslående fløjlsfod (*F. feninae*)
3. På eller nær krageklo (*Ononis spinosa*). Ikke påvist i DK. *F. ononidis*
- På løvtræ, sjældnere nåletræ. 4
4. Mange sporer > 10 µm lange, sporelængde/bredde 2,3-3; lameller ret fjerne; på pil og poppel. Ret alm. *F. elastica*
- Sporer < 10 lange, dog kan enkelte sporer fra 2-sporede basidier være over 10 µm lange, sporelængde/bredde ≤ 2,4; lameller middel til tætte; på løvtræ, inkl. pil og poppel, sjældent på nåletræ. 5
5. Sporer 6-9,5 x 3-4 µm, Q i gns. = (1,8)-2-2,4; oftest direkte på løvtræ, sj. nåletræ, kan være rodslående. Meget alm.
- Sporer 6-7,5 x 3,5-4,5 µm, Q i gns. = 1,5-1,7; (især) på poppelved, oftest rodslående. Ikke påvist i DK. gul fløjlsfod (*F. velutipes* var. *velutipes*)
- Sporer 6-7,5 x 3,5-4,5 µm, Q i gns. = 1,5-1,7; (især) på poppelved, oftest rodslående. Ikke påvist i DK. *F. populicola*

Eksempel på atlasnøgle.

Gå til www.svampeatlas.dk, klik på „Find” og skriv slægtens navn – så kan nøglen hentes under temaet „Nøgler”.

ning vi har valgt at benytte os af i atlasprojektet. De offentliggøres og opdateres løbende og kan via atlasprojektets hjemmeside hentes ned i pdf-format. Så vidt det er muligt, er nøglerne baseret på feltkarakterer, men mange arter kan kun kendes sikkert med støtte fra mikroskopiske karakterer. Derfor er mikroskopiske karakterer ikke altid til at komme uden om, især ikke når vi naturligvis samtidig har en målsætning om at få troværdige indrapporteringer. Vi opfordrer ikke desto mindre brugere uden mikroskop til at bruge nøglerne. I mange tilfælde kan man komme ganske langt uden at nå til nøglepunkter der udelukkende er baseret på mikroskopiske karakterer, og oplysninger om hvor langt man er kommet med en makroskopisk udnøgling, er i mange tilfælde til stor hjælp når vi i atlasgruppen skal hjælpe en bestemmelse helt i mål.

Nye og sjældne arter

En af målsætningerne med atlasprojektet har været at komme ud på steder hvor ingen af os har været før, for forhåbentlig at finde nogle spændende, oversete lokaliteter, og det har der også været held til flere gange, især i Nordjylland. Det første år har også gjort det klart at gamle pilemoser med lang kontinuitet kan byde på store overraskelser

Thomas Læssøe under besværlig indsamling i et af de tætte, nordjyske pilekrat. Foto Jens H. Petersen.

Ulveskov i Hanherred – en mykologist set overset, men meget spændende lokalitet. Foto Jens H. Petersen.

og fund af helt uventede arter som ikke er set i landet før. Alle sæsonens indsamlinger er endnu ikke bestemt med sikkerhed, men alene pilemoserne har betydet fund af seks nye arter for landet (en del af dem kan dog gemme sig mellem ubestemte eller fejlbestemte indsamlinger fra tidligere år). De nye arter fundet i pilemoser er Trompet-Stilkporesvamp (*Polyporus tubaeformis*) (flere steder, se omtale s. 26), Bomulds-Slørhat (*Cortinarius gossypinus*) (flere steder, se omtale s. 36), Sej Trådkølle (*Typhula uncialis*) (se omtale s. 28) og barksvampene *Phlebia nitidula* (Thomas Læssøe, TL og Jens H. Petersen, JHP, Underlien), *Hyphodontia incrustata* (Jacob Heilmann-Clausen og TL, flere steder i det sydlige Vestjylland) og *Oliveonia fibrillosa* (TL, Grærup Langsø).

På Eskebjerg Vesterlyng blev der fundet fire nyheder. Med Soløje (*Helianthemum*) stod slørhatten *Cortinarius roseipes* (JHC), en brunhattet varietet af Kugleknoldet Fluesvamp, *Amanita citrina* var. *intermedia* (Rasmus Ejrnæs, RE) og en Tåreblad-art (*Hebeloma*) (JHC), kendt fra et tysk og et engelsk fund, som vil blive nybeskrevet i 2010 med den danske indsamling som type. Fluesvampen blev også fundet andre steder i skove se-

nere på året og er nok bare sammenblandet med Porfyr-Fluesvamp. Endelig blev der også fundet den nye gødningsboende mørkhat *Psathyrella sphaerocystis* (RE).

To skørhatte blev fundet som nye for landet, den ene er Brunrød Skørhat (*Russula sericatula*) (se omtale s. 39), den anden er *Russula globispora* (flere steder), der nok har været sammenblandet med Plettet Skørhat (*R. maculata*), men som kendes på at have større sporer med isolerede pigge. De kan sandsynligvis ikke kendes fra hinanden i felten.

To knoldslørhatte blev det også til, Vandpletet Slørhat (*Cortinarius sphagnophilus*) (se side 38) og *C. riederi* (Annegrete Eriksen, AE, Faurholt Hede; der lå også et hidtil ubestemt fund fra 2008). I gruppen omkring Gulfnugget Slørhat har Funga Nordica præsenteret et opdateret bud på taksonomien som medførte fund af to nye arter i Danmark, *C. anomallus* (Anne Storgaard, Borstrup Klitplantage) og *C. cingulatus* (JHC, Broby Vesterskov). To nye trævlhatte var *Inocybe teratargus* (Susanne Weiss, Viborg Hedeplantage) og *I. umbrinella* (Jan Vesterholt, JV, Elbæk Skov). Knaphatten *Naucoria badiolaterita* (flere steder),

Nye danske arter 2009

Arter mærket med * er omtalt i rubrikken „Usædvanlige danske svampefund“.

Basidiesvampe medtaget i atlasprojektet

Amanita citrina var. *intermedia* – var. af Kugleknolet Fluesvamp; Eskebjerg Vesterlyng, mm.
Arrhenia acerosa var. *tenella* – var. af Alm. Fontænehæt; bl.a. Skærven
Clitocybe metachroides – art af Tragthæt; Nørholm, Varde Søndre Skov, Virup
Conocybe merdaria – art af Keglehæt; Sorø Sønderskov
Coprinopsis geesterani – art af Blækhat; Torstedlund Skov
Cortinarius anomalellus – art af Slørhat; Bordrup Klitplantage
Cortinarius cingulatus – art af Slørhat; Broby Vesterskov
*Cortinarius gossypinus** – Bomulds-Slørhat; fx Baldersbæk Plantage
Cortinarius huronensis var. *olivaceus* – en ny varietet af Slørhat; Sækken
Cortinarius riederi – art af Slørhat; Faurholt Hede
Cortinarius roseipes – art af Slørhat; Eskebjerg Vesterlyng
*Cortinarius sphagnophilus** – Vandpletlet Slørhat; Harreskov Plantage
Crepidotus stenocystis – art af Muslingesvamp; Ho Klitplantage
Efibulobasidium albescens – en slags Bævretop; Bjergskov
*Entoloma syringaeicolor** – Syren-Rødblad; Mortenstrup Skov
Exidia brunneola – art af Bævretop; Faurholt Hede
Flagelloscypha cf. *oblongispora* – art af Hængeskål; Strødamreservatet
Hebeloma nov. sp. – ubeskrevet Tåreblad med Soløje; Eskebjerg Vesterlyng
Hemimycea crispata – art af Huesvamp; Petersborg Strandenge
*Hemimycena ignobilis** – Faldskærms-Huesvamp; Æbletoften, Tirstrup
Hemimycena pseudocrispata – art af Huesvamp; Cottageparken
Hohenbuehelia grisea (sensu Elborne) – art af Filthæt; Tirsbæk
Hyphodontia incurstata – art af Tandsvamp; fx Nørholm Skov
Hyphodontia juniperi – art af Tandsvamp; fx Sødringholm og Gulstav Østerskov
Hyphodontia microspora – art af Tandsvamp; Sorø Sønderskov
Inocybe teraturgus – art af Trævlhæt; Viborg Hedeplantage
Inocybe umbrinella – art af Trævlhæt; Elbæk Skov
Irpex (Steccherinum) oreophila – art af Skønpig; Skærven
*Leucopaxillus nauseosodulcis** – Vammel Tragtridderhæt; Blokhush Klitplantage
Melanoleuca rasilis – Eng-Munkehæt; Linå Vesterskov, Endelave
Naucoria badiolateritia – art af Knapthæt; Vejers Strand og Gåsemose
Oliveonia fibrillosa – art af Repeterhinde; Grærup Langsø
Panaeolus papilionaceus var. *parvisporus* – var. af Glanshæt; Sorø Sønderskov
Phanerochaete septocystidiata – art af Randtråd; Frendrup Skov (se omtale andetsteds)
Phlebia nitidula – art af Åresvamp; Underlien
Pholiotina filipes – art af Dansehæt; Tornby Klitplantage
Pluteus primus – art af Skærmhæt; fx Velling Plantage
*Polyporus tubaeformis** – Trompet-Stilkporesvamp; fx Faurholt Hede
Psathyrella sphaerocystis – art af Mørkhæt; Eskebjerg Vesterlyng
Psilocybe merdicola – art af Nøgenhæt; Grærup Langsø
Ramariopsis nov. sp. – ubeskrevet Køllesvamp; Ryssensgrav
Resinicium furfuraceum – art af Tandsvamp; Skanderborg Dyrehave
Rickenella mellea – art af Mosnavlehæt; Gram Lergrav

Russula globispora – art af Skørhat; fx Evensølund og Havreballe Skov
*Russula sericatula** – Brunrød Skørhat; Fløjstrup Skov
Sphaerobasidium ??/ n. sp. ??? – en barksvamp; Bordrup Klitplantage
Stropharia melanosperma – art af Bredblad; Beckmanns Plantage
Szygospora solida – art af Snyltehjerne; Nøddedalen
*Tomentella atroarenicolor** – art af Frynsehinde; Ulveskov
Trechispora mollusca – art af Vathinde; fx Baldersbæk Plantage
Tubulicrinis borealis – en barksvamp; Vester Torup Klitplantage
Tubulicrinis inornatus – en barksvamp; Mourier Petersens Plantage
Tulasnella permacra – en barksvamp; Enghave Skov
Typhula uncialis – Sej Trådkølle; Underlien

Nye danske sæksvampe

Arachnoscypha (Arachnopeziza) cf. *aranea* – art af Spindskive; Stensbæk Plantage
Belonium graddonii cf. – art af skivesvamp; Strødamreservatet
Coniothyrium tamaricis – anamorf af tyksæksvamp; Avedøre
Cryptodiaporthe hranicensis – art af kernesvamp; Strødamreservatet
Gloeotinia juncorum – art af skivesvamp; Strødamreservatet
Hypocrea sp. nov. – art af Kødernesvamp på *Phellinus ferruginosus*; Strødamreservatet
Lachnum radovii – art af Frynseskive; Paderup Mose
Lophodermium foliicola – art af Fureplet; Skærven
Niptera eriophori – art af skivesvamp; Grærup Langsø
*Octospora ithacaensis** – Lungemos-Mosbæger; Nørholm
Pseudombrophila albicans – art af Randbæger; Aflandshage
Pulvinula alba – art af Pudebæger; Gram Lergrav
Scirrhia aspidiorum – art i *Capnodiales*; Strødamreservatet
Uncuiculariopsis thallophila – art af Kugleskive; Broby Vesterskov

keglehatten *Conocybe merdaria* (JHC, Sorø Sønderskov), dansehatten *Pholiotina filipes* (JV, Tornby Klitplantage) og muslingesvampen *Crepidotus stenocystis* (Bjørn Hirshals, Ho Klitplantage) var også nye for landet.

Af nye mørksporede hatsvampe kan nævnes nøgenhatten *Psilocybe merdicola* (TL, Grærup Langsø), blækhatten *Coprinopsis geesterani* (Erik Thomsen, Torstedlund Skov), bredblad-arten *Stropharia melanosperma* (Helle Samsø, Beckmanns Plantage) og en småsporet varietet af Almindelig Glanshæt, *Panaeolus papilionaceus* var. *parvisporus* (JHC, Sorø Sønderskov).

To rødsporede arter blev konstateret som nye for landet, Syren-Rødblad (*Entoloma syringaeicolor*) (se s. 34) og skærmhatten *Pluteus primus* (flere steder). Sidstnævnte hører til gruppen omkring Sodfarvet Skærmhæt (*P. cervinus*), men afviger fra

denne ved at have øskner på alle hyfer i hathuden og ved især at vokse på ved af nåletræer om foråret. Gruppen indeholder flere meget dårligt udredte arter, men forhåbentlig kan vi blive klogere på gruppen i løbet af atlasperioden, og alle opfordres til at samle, fotografere og mikroskopere afvigende sodfarvede skærmhatte i den kommende sæson.

Nye hvidsporede lamelsvampe var tragthatten *Clitocybe metachroides* (flere steder), filthatten *Hohenbuehelia grisea* sensu Elborne (Margaretha Liebmann, Tirsbæk), Vammel Tragtridderhæt (*Leucopaxillus nauseosodulcis*) (Margot Nielsen og Arturo Vilas, Blokhush Klitplantage), mosnavlehatten *Rickenella mellea* (TL, Gram Lergrav) og hele tre arter af Huesvamp, *Hemimycena: H. crispata* (JHP, Petersborg Strandenge), Faldskærms-Huesvamp (*H. ignobilis*) (TL/JHP, Tirstrup, se s.

29) og *H. pseudocrispata* (TL, Cottageparken). Endelig blev Eng-Munkehat (*Melanoleuca rasilis*), der i Svampe 57 blev anset som usikker i Danmark, fundet flere steder.

Ud over de allerede omtalte barksvampe fra pilemoser blev der fundet yderligere 11 barksvampe (i bred forstand) som nye for landet: JV fandt fire arter, Skønpig-arten *Irpex oreophila* i Skærven ved Løsning, Randtråd-arten *Phanerochaete septocystidiata* i Frendrup Skov (se s. 15), *Tubularicrinis borealis* i Vester Torup Klitplantage og *T. inornatus* i Mourier Petersens Plantage, og JHC fandt to arter, Tandsvamp-arten *Hyphodontia microspora* i Sorø Sønderskov og *Tulasnella permacra* i Enghave Skov. JHP og TL fandt i Ulveskov Frynsehinde-arten *Tomentella atroarenicolor*, som tidligere kun var kendt fra DNA-undersøgelse fra rodspidser (se omtale s. 22). Jens Mårbjerg fandt Tandsvamp-arten *Resinicium furfuraceum* i Skanderborg Dyrehave. Desuden blev Tandsvamp-arten *Hyphodontia juniperi* og Vathinde-arten *Trechispora mollusca* fundet flere steder. Hertil kommer en meget karakteristisk, men ubeskrevet køllesvamp fra lokaliteten Ryssengrav øst for Pandrup i Nordjylland, hvor der også blev gjort et andengangsfund af den meget karakteristiske, piggede Kroneskorpe *Sistotrema raduloides*. Ikke

helt uventet lykkedes det også at genfinde en enkelt formodet uddød art i det første år. At det skulle blive Hasselporesvamp (*Dichomitus campestris*) var måske knap så forventet. Genfundene – endda på hele tre lokaliteter – er omtalt på side 25.

Endelig blev der ny-fundet diverse bævre-svampe, Bævretop-arten *Exidia brunneola* (AE, Faurholt Hede), *Efibulobasidium albescens* (TL, Bjergskov) og snyltehjernen *Syzygospora solida* (AE, Nøddedalen).

I alt blev det til 55 nye arter for landet som er omfattet af Atlasprojektet. Som sidegevinst blev der også fundet 14 nye arter af søksvampe, som ikke er omfattet af Atlasprojektet.

En del fund der sandsynligvis repræsenterer nye arter, er udeladt, indtil fundene eller litteraturen - eller tidligere fund - er kontrolleret yderligere, ligesom der som altid er ganske mange fund der ikke kan bestemmes fordi de nok repræsenterer helt ubeskrevne arter. Alt i alt blev der fundet mere end 69 nye arter for landet i 2009. Dette giver et tilskud på listen over kendte danske svampe på cirka 1 % hvilket må siges at være et formidabelt resultat. Tilbage er der kun at håbe at 2010 bliver et lige så spændende år, og at rigtig mange har lyst til at lege med. God fornøjelse.

Tidlig morgenudsigt over Skallingens strandenge fra Skalling-laboratoriet. Foto Jens H. Petersen.

Frendrup Skov fredet – især på grund af svampene

Jan Vesterholt

Det er næppe sket før at en skov i Danmark fredes med svamperigdommen som den væsentligste begrundelse, men det er sket nu efter at Fredningsnævnet for Nordjylland den 21. september 2009 besluttede at frede den 22 ha store Frendrup Skov. Frendrup Skov ligger nær landevejen mellem Nibe og Støvring, cirka 15 km sydvest for Aalborg.

Historien startede tilbage i 2006 hvor en af ejerne ønskede at fælde skoven for at omdanne arealet til landbrugsland. Det daværende Nordjyllands Amt konstaterede at skoven ikke var fredsskov, og at den heller ikke var beskyttet af naturbeskyttelseslovens §3. På gamle kort havde arealet godt nok hedesignatur, men gennem de sidste 70 år var

det tilgroet med især Bævreasp, så det kunne ikke længere betegnes som hede. På baggrund af ansøgningen fra skovejeren gik amtet i gang med at undersøge naturværdierne på arealet, og i den forbindelse blev jeg kontaktet med den opgave at jeg skulle give en umiddelbar vurdering af lokalitetens værdi som svampelokalitet. Det blev til en lang dag i felten i oktober 2006 og efterfølgende til udfærdigelse af en kommenteret artsliste til Nordjyllands Amt.

Mit første besøg deroppe var en stor oplevelse. Skoven, der ligger på bakket terræn, domineres af Bævreasp (*Populus tremula*) i en grad jeg ikke har set andre steder i Danmark, men Almindelig Røn

Jan Vesterholt, Venusvej 24, 8960 Randers SØ; myco@vip.cybercity.dk

Frendrup Skov protected

The aspen dominated Frendrup Skov (Frendrup Forest) is now protected, and it is the first example in Denmark of a locality that has been protected primarily because of its fungi. It is a valuable locality for fungi, in particular for polypores, corticioids and other wood-inhabiting fungi associated with aspen.

Ræve-Spejlporesvamp (*Inonotus rheades*) er set på mere end 20 aspe i Frenstrup Skov. Foto Jan Vesterholt.

(*Sorbus aucuparia*) og Eg (*Quercus*) forekommer også almindeligt. De centrale dele af skoven har et troldekovspræg der kan minde om hvad man finder i de fineste af vores egekrat, og en storm nogle år tidligere havde betydet at mange ret store stammer var lagt ned, især på de mere udsatte steder. Det var især de træboende svampe der faldt i øjnene. Den ret sjældne Ræve-Spejlporesvamp (*Inonotus rheades*) blev fundet på mere end 20 stammer, og den rødlistede Aspe-Ildporesvamp (*Phellinus tremulae*) blev set på i hvert fald fire stammer. Der findes næppe nogen anden lokalitet i landet hvor disse store poresvampe knyttet til Bævreasp forekommer lige så talrigt.

Undersøgelser af barksvampe på dødt ved var også særdeles givende. To nye arter for landet er det blevet til, *Conferticium karstenii* og *Phanerochaete septocystidiata*, ligesom det også blev til en stor forekomst af den rødlistede Stor Skønpig (*Steccherinum robustius*), der ikke var set i landet siden 1986. Der var en rigdom af forskellige poresvampe og østershatte, som overgår hvad jeg har set andre steder. Min konklusion til amtet var at der var tale om en værdifuld svampelokalitet for træboende svampe på Bævreasp, og at skoven har

potentiale til i de kommende år at blive endnu bedre, hvis der ikke foretages indgreb. Selv om det var de træboende svampe der dominerede listen, blev der også fundet flere interessante jordboende svampe, bl.a. Pelargonie-Skørhat (*Russula pelargonica*) og Brun Aspe-Rørhat (*Leccinum duriusculum*). Sidstnævnte er ret talrig langs skovens sydlige bryn.

Ved opløsningen af Nordjyllands Amt overgik sagen til Rebild Kommune, som har stået for fredningssagen sammen med Danmarks Naturfredningsforening. Med fredningskendelsen har det været målet at sikre en fortsat uforstyrret udvikling af plante- og dyrelivet i skoven. Udgåede og væltede træer må således ikke fjernes fra arealet, og plantevæksten overlades til naturens gang. Stort set eneste tilladte pleje af skoven vil være fjernelse af uønskede nåltræer og invasive plantearter samt rydning af trævækst på to gravhøje.

Når fredningssagen er helt afsluttet, vil Rebild Kommune etablere en trampesti så skoven bliver åbnet for publikum, og det bliver muligt at gå en rundtur i skoven. Der etableres også en P-plads ved Nibevej ud for 8,0 km-mærket hvorfra man kan komme ind til skoven.

Barksvampen *Conferticium karstenii* er specifikt knyttet til Bævreasp og er ikke fundet andre steder i Danmark. Foto Jan Vesterholt.

Barksvampen *Phanerochaete septocystidiata* er ikke fundet andre steder i Danmark. Foto Jan Vesterholt.

Foråret er skivesvampetid! I modsætning til fx lamelsvampe, som man om foråret ofte må lede længe efter, vrirler årstiden med skivesvampe.

De fleste skivesvampe danner små, under 2-3 mm brede, skive- eller bægerformede frugtlegemer. De findes i et mylder af former og farver, fx med hår på ydersiden og i randen (Hårskivefamilien), seje og glatte (fx Ravsvampfamilien), grå og ret bløde (Gråskivefamilien), orange og gennemskinnelige (Voksskivefamilien) eller brune og ofte langstokkede (Knoldskivefamilien og Brunskivefamilien).

Elleblads-Brunskive (*Rutstroemia conformata*) er en af de brunskiver, der er lettest at finde. Den danner sine 1-3 mm brede, kortstokkede, skiveformede, uhårede, lysebrune frugtlegemer på nedfaldne elleblade fra april til juni og er uhyre almindelig. Frugtlegemerne dannes mest på bladens ribber, især på midtribben, og de udspringer ofte fra et lille mørkt (sklerificeret) område.

De fleste af forårets skivesvampe, heriblandt Elleblads-Brunskive, lever formodentlig som nedbrydere. Det er imidlertid svært at forstå logikken i disse svampes livscyklus. Det synes umiddelbart logisk at nedbrydende svampe danner frugtlegemer på det tidspunkt hvor deres substrat er tilgængeligt. Det gælder fx for de små huesvampe og andre bladhatte, der er specialister i at nedbryde døde blade af løvtræer: I de uger om efteråret hvor bøgebladene falder til jorden, vrirler Trådfin Huesvamps frugtlegemer frem fra tidligere faldne blade i skovbunden. Så spreder de deres sporer i forsøget på at komme først til de nyledfaldne blade. Men om foråret, når mange skivesvampe spreder sporerne, er der tilsyneladende intet passende substrat at inficere for en nedbryder: Sidste

Rakler af Rød-El. Når ellens blomstrer er det tid at lede efter Elleblads-Brunskive.

års plantemateriale er enten færdig nedbrudt eller allerede optaget af andre nedbrydende svampe, og det er mest levende plantevæv der er tilgængeligt for sporerne. For svampe der lever som parasitter, er dette jo super, for de kan da inficere de nyudsprungne planter på et tidspunkt hvor disse stadig er sarte og lette at gå til (dette er strategien hos de fleste arter af Knoldskivefamilien, der netop er karakteriseret ved at være parasitter). For nedbrydere som brunskiverne virker frugtlegemer og sporespredning om foråret umiddelbart som en blindgyde.

Der er jo imidlertid ikke nogen tvivl om at strategien virker, for nedbrydende skivesvampe, der danner frugtlegemer om foråret, er almindelige som lus på et dansk børnehavebarn. Hvordan kan

Elleblads-Brunskive (*Rutstroemia conformata*). Alle fotos Jens H. Petersen.

de da klare sig igennem sommeren til planterne dør om efteråret? Umiddelbart kan man forestille sig tre løsninger:

1. Sporerne kan ligge til om efteråret hvor de så spirer. Denne løsning er næsten helt sikkert forkert, fordi svampesporer så godt som aldrig er spiringsdygtige i mange måneder, især ikke tyndvæggede, farveløse sporer som dem man finder hos de fleste skivesvampe.

2. Svampene er i virkeligheden parasitter, der inficerer de levende planter. I reglen har plantepatologerne imidlertid ret godt styr på de skadeliggørende svampe, og de parasitiske skivesvampe er nok i det store og hele kendte, hvilket stadig efterlader en stor pulje af nedbrydere med forårsfrugtlegemer.

3. Svampene kommer via deres sporer ind i det levende væv og holder skansen dér indtil planten eller plantedelen dør, og først derefter begynder de deres liv som nedbrydere. Dette er nok den mest sandsynlige løsning på gåden.

I de fleste levende blade findes disse såkaldte endofytiske svampe. Vi ved ikke hvad de laver, tilsyneladende er de der bare i en vegetativ og stilstående form, men klipper man bladet i stykker

og fordeler stykkerne på agarplader, spirer svampene frem. Den fremherskende teori er at mange af endofyterne er nedbrydere, der ved allerede at være til stede i plantematerialet når dette dør, kan skaffe sig en konkurrencefordel i forhold til nedbrydere der først spreder sig når nedbrydningen skal i gang.

Elleblads-Brunskive er altså muligvis en endofyt, der overlever sommeren i ellebladet for så at slå til ved løvfald i oktober – men som så tit er det kun en teori. Vores viden om svampenes liv er som oftest fyldt med tåge og endnu uudforskede huller.

– at den 9. internationale mykologiske kongres (IMC9) bliver afholdt i Edinburgh, Skotland, 1.-6. august 2010. Den foregående (IMC8) blev holdt i Cairns, Australien, i august 2006 med næsten 800 deltagere (studerende, forskere, akademikere, industrifolk og andre svampeinteresserede), og i Skotland forventes et endnu højere deltagerantal. Konferencetret i Edinburgh har faciliteter til 2700 delegerede. Arrangørerne vil fokusere på fem overordnede temaer: cellebiologi, økologi/samliv, systematik/evolution, skadesvampe/svampebekæmpelse, og molekylærbiologi/genetik, men herudover er annonceret ikke mindre end 45 symposier og 30 særlige interessegruppemøder i løbet af ugen. Det koster £575 at deltage, lidt mindre hvis man kan få godkendt at deltage med et foredrag. Abstracts (sammendrag på 200 ord) af faglige bidrag til kongressen skal indsendes senest 9. april. Kongressen afholdes af den engelske svampeforening (British Mycological Society) i samarbejde med det videnskabelige forlag Elsevier (www.imc9.info, januar 2010).

– at spisesvampedyrkning i 2009 efter 30 års rasende udvikling menes at være blevet Kinas sjette største industri. Kineserne dyrker især Shiitake (*Lentinula edodes*) og østershatte (*Pleurotus* spp.), og omkring 45 % af verdensproduktionen af spisesvampe menes at ske i Kina (35 % i Europa og 15 % i USA). Svampene dyrkes især på rishalm, og man har substrat nok til at udvide dyrkningen gennem de kommende år til over 10 millioner tons svampe årligt. I disse år satses der derfor meget på udviklingen af svampekonserveringsmetoder i Kina for at sikre en løbende forøgelse af eksporten til resten af verden (www.sourcejuice.com, 30. november 2009).

– at giftsvampe under 2. verdenskrig blev brugt af nazisterne i deres kampagne mod jøder. I 1938 skrev Ernst Hiemer den anti-

semitiske børnebog ”Der Giftpilz”. Philipp Rupprecht illustrerede den og tegnede til forside en gruppe blågustne hatsvampe med jødeansigter, hvor stokkens ring på den største svamp er en gammel jødes skæg. På bogens første opslag kan man se en arisk kvinde på svampetur med sit barn og den belærende tekst „Ligesom det er svært at skelne giftsvampe fra gode svampe, er det ofte meget svært at erkende jøderne som svindlere og forbrydere . . .“. Bogen blev udgivet af propagandaforlaget Stürmer Verlag, og i 1945 blev hele forlagets lager og så mange af dets bøger, det var muligt at opspore, destrueret af de allierede styrker. I dag sælges originaleksemplarer af „Der Giftpilz“ på auktion for op til 15.000 kr., men den kan læses gratis til skræk og advarsel på Jewish Virtual Library’s hjemmeside (www.jewishvirtuallibrary.org/jsources/Holocaust/Giftpilz.html; december 2009).

– at brandpletsvampe måske kan spille en vigtig rolle i at genoprette økosystemet efter skovbrande. Ved at følge svampearternes indtog på brandhærgede skovarealer i Australien og USA, og ved at sammenligne med tilsvarende observationer ved vulkanen Mount St. Helens efter dennes udbrud er tre amerikanske mykologer anført af Andrew W. Claridge nået frem til en ny konklusion om svampenes funktion. De 22 registrerede storsvampearter, hvoraf 17 var sæksvampe, så ud til at binde jordpartiklerne sammen med deres mycelium, så erosionsmulighederne blev nedsat, og plantearter lettere kunne etableres på arealerne. Derved menes brandpletsvampene at have en væsentlig betydning for naturgenoprettelsen – i modsætning til, hvad forskere tidligere har troet. Canadierne Cairney & Bastias har netop lavet en omfattende litteraturgennemgang og konkluderet, at det ikke var muligt at tillægge brandpletsvampe nogen som helst særlig værdi for naturen – og det er muligvis forkert (A.W. Claridge, J.M. Trappe

& K. Hansen: *Forest Ecology and Management* 257 (3): 1063-1069, februar 2009; J.W.G. Cairney & B.A. Bastias: *Canadian Journal of Forest Research* 37 (2): 207-215, februar 2007).

– at de fleste af verdens svampearter stadig er ukendte for mennesket, og at de sikkert aldrig bliver beskrevet og navngivet. I hvert fald går det den gale vej i disse år. Der findes formentlig over 700.000 svampearter i verden, og selv de mere spektakulære svampe, der danner rodforbindelser med levende træer (ektomykorrhiza, ECM), er for størstedelen stadig ubeskrevne. En nylig omhyggelig opgørelse opregner de kendte ECM-svampes artsantal til 7.750, men i virkeligheden findes der snarere 20-25.000 arter. Desværre går det ned ad bakke med at beskrive nye arter. Efter gennem det meste af 1900-tallet at have beskrevet 1.200-1.400 nye svampearter årligt (inden for alle svampegrupper), og endda i sidste halvdel af 1980’erne at have ligget over 1.700, er nybeskrivelserne i de seneste år efter årtusindskiftet dalet til blot 800-900. Årsagen er ganske enkel. Svampesystematik er ikke længere på mode – især ikke i de vestlige lande – og antallet af professionelle mykologer, der har tid til at beskrive nye arter, er kraftigt faldende (A.C. Rinaldi, O. Comandini & T.W. Kuyper: *Fungal Diversity* 33: 1-45, november 2008; P.W. Crous & V. Robert: *Persoonia* 21: 167, december 2008).

– at det i 2008 lykkedes at løse et af mykologiens små mysterier, nemlig at finde det kønnede stadium af *Aspergillus fumigatus*. *A. fumigatus* er en af verdens mest udbredte skimmelsvampe, som findes overalt i inden-dørs miljøet, på overfladen af mange organiske materialer og på jord. Den er kendt for at forårsage astma, allergi og infektioner hos mennesker, og den har indgået i flere tusind forskningsprojekter gennem årene. Men man har aldrig kendt svampens kønnede stadium, kun dens ukønnede dannelse af konidiesporer på lange konidiebærere. Nu er det endelig lykkedes O’Gorman og kolleger i Dublin at få svampen til at danne kønnede sæksporer ved at afprøve talrige krydsningsmuligheder

mellem 91 forskellige stammer af den, og svampen har kunnet få et navn, *Neosartorya fumigatus*, baseret på dens udviklingsmæssige placering i svampesystemet, i Kuglesækkordenen (*Eurotiales*). Fundet blev tillagt så stor betydning, at det opnåede publicering i det ansete tidsskrift *Nature* (C.M. O’Gorman, H.T. Fuller & P.S. Dyer: *Nature* 457 (7228): 471-474, 22. januar 2009).

– at termitboers svampesamfund kan have en særdeles varieret artssammensætning. Det har længe været kendt, at termitter „dyrker“ svampe ved at lade dem vokse på delvis for-døjet plantemateriale, som termitterne placerer i hulheder inde i termitboerne. Svampene i disse „svampehaver“ tilhører især hatsvampeslægten *Termitomyces*, der er eftertragtede spisesvampe i tropen og tjener som føde for termitterne selv. I boerne lever en lang række andre svampe, som sandsynligvis hjælper med at holde svampesamfundene i balance. Identiteten af disse andre svampearter har hidtil været vanskelig at fastslå, fordi de fleste af dem ikke sætter frugtlegemer og kun kan identificeres sikkert ved DNA-analyser. Hidtil har alle DNA-analyser af termitsvampesamfundene imidlertid været totalt domineret af *Termitomyces*-arternes DNA. Nu har et fransk forskerhold samlet myceliemåtter fra termitboer i Thailand, Vietnam og Burkina Faso, og med en ny teknik, Suicide Polymerase Endonuclease Restriction Denaturing Gradient Gel Electrophoresis (SuPER PCR-DGGE) er det lykkedes at neutralisere *Termitomyces*-arternes DNA, så de øvrige svampe kan bestemmes. De viser sig at være talrige arter af indtil videre seks forskellige slægter. Det er ikke klart, hvilken funktion alle disse svampe har i termitboernes svampesamfund, men måske hjælper de med til at holde de særlige arter af *Xylaria* (stødsvampe) borte, som sætter frugtlegemer specielt i forladte termitboers svampehaver. Nye fylogenetiske undersøgelser har vist, at termitboernes stødsvampe udgør en særlig gruppe inden for *Xylaria*-slægten (H.J. Guedegbe m.fl.: *Mycological Research* 113 (10): 1039-1045; oktober 2009; A.A. Visser m.fl.: *Molecular Ecology* 18 (3): 553-567, februar 2009).

Vårmusseron (*Calocybe gambosa*) er en af de få kødfulde hatsvampe, som kan samles til spisebrug om foråret. I lune forår dukker de første frugtlegemer frem allerede i slutningen af april, men ellers har den højsæson lige efter midten af maj, og i juni er den hurtigt væk igen. På engelsk kaldes den St. George's Mushroom, fordi den netop kan dukke frem allerede på den hellige Sankt Georgs Dag (den 23. april).

Vårmusseron er kendt som en meget voksestedsbestandigt art. Når den først er veletableret på en lokalitet, sætter den troligt frugtlegemer i flokke, småknipper eller hekseringe forår efter forår gennem årtier, hvis ikke plantesamfundet ændres væsentligt.

I Danmark findes den overvejende på næringsrig muldjord, gerne kalkholdig, med en rig urteflora af f.eks. Skvalderkål, Bingelurt, Vorterod, Anemone og sågar brændenælder. Den kan godt lide frodige kratskove med græsrig lysninger, men den optræder kun sjældent på den sure morbund i bøgehøjskove eller i granskove, selv om det hænder.

Forvekslingsmulighederne er bekvemt få på grund af årstiden. I maj måned er der vist kun risiko for at forveksle de store, mathvide vårmusseroner med tidlige arter af Rødblad (*Entoloma*), men disse har laksefarvede lameller og mangler den markante melagtige lugt, som vårmusseroner har. Husk at

Thomas (9 år) har fundet Vårmusseroner i Gribskov, 25. maj 2009. Fotos Flemming Rune.

kigge efter ormeangreb, da en del svampeinsekter finder vårmusseroner særdeles attraktive.

Den melagtige, ja næsten agurkeagtige aroma, er både frugtlegemernes styrke og svaghed. Hvis ikke svampen tilberedes med omtanke, får svamperetten en alt for markant og temmelig ubehagelig melagtig bismag. Korrekt tilberedt kan den være en ren fornøjelse. En fransk undersøgelse i Revue de Mycologie i 1948 over de 52 mest velsmagende svampe placerede Vårmusseron på en klar førsteplads. I modsætning hertil blev den i en tilsvarende dansk undersøgelse i 1981 kun nummer 67 ud af 85 (se Svampe 4). Ikke et ord om dansk kogekunst kontra fransk kogekunst! Måske kan vi bedre lidt på det her:

Kunsten ved tilberedning af vårmusseroner er først og fremmest at dæmpe den meget kraftige aroma, så den ikke bliver gennemtrængende og overdøver alle rettens øvrige ingredienser, men blot fremtræder som en elegant krydret baggrund for en uendelig række af mere nuancerede smagsoplevelser. I nogle mellemeuropæiske svampekogebøger anbefales det direkte at afkoge svampene 5 minutter i let saltet vand og at hælde dette første hold kogevand bort for at dæmpe smagen. Andre foreslår at tilsætte en spiseskefuld eddike for at „neutralisere“ melsmagen. Jeg synes begge dele er en dårlig idé.

Det vigtigste er at stege de fintskårne svampe relativt hårdt, så næsten al saften koges bort. Hvis svampene er meget vandholdige, kan en del væde med fordel hældes fra, mens de steges, men når blot de steges ind og gerne får lov at blive gyldenbrune i smør på en pande, ændrer den kraftige melsmag sig til en fin, mild aroma. Hvis svampene er meget tørre ved indsamlingen, kan der evt. tilsættes lidt væske ved stegningen for at få dem gennemkogt på panden.

Når svampestykkerne er stegt ind og krydret med i hvert fald salt og peber, kan de staves op med fløde, hvorved de får en ualmindelig fin smag. Nogle vil dog mene, at smagen ikke kan stå alene, men bør danne baggrund for noget mere kraftfuldt. Og her er den mest geniale løsning, når man nu gerne vil udnytte svampenes muligheder, at tilsætte stuvningen svampepulver af andre aromatiske arter. Det kan f.eks. være tørrede morkler eller rørhatte, der er blevet pulveriseret under stor larm i en blender, eller tilsvarende kantarelpulver. Man kan selvfølgelig også

forsøge at tilsætte henkogte svampe af forskellig art, men da jeg generelt ikke bryder mig om svampekonserver, vil jeg ikke anbefale det.

Det ideelle ville naturligvis være at kombinere retten med findelte eller blendede, friske rørhatte eller kantareller, men om foråret er disse muligheder nærmest ikke til stede. Man kan selvfølgelig være heldig at have friske morkler, men ellers må man foregribe begivenheden ved at tørre og pulverisere svampe efteråret før, eller til nød købe nogle tørrede svampe i en delikatesseforretning og blende dem. Det er selvfølgelig ikke et must at tilsætte svampepulver, blot en god idé. Vårmusseronerne smager fint i sig selv.

En lækker forårssuppe kan laves ved at stege findelte vårmusseroner som beskrevet på en dyb pande sammen med et finthakket løg, mens de krydres forsigtigt med salt og peber. Når de er stegt ind, og løget er klaret, tilsættes 2 dl vand og nogle spiseskefulde rørhattepulver, som forsigtigt koges nogle minutter. Nogle kan lide at koge et laurbærblad med på dette tidspunkt, men jeg synes ikke smagen rigtig passer. Inden vandet er kogt helt bort, tilsættes fløde, kyllingekød og hvide aspargesstykker. Stuvningen for-

Forårssuppe med vårmusseroner

250 gram findelte vårmusseroner
200 gram kyllingekød, findelt eller i terninger
i terninger
200 gram hvide aspargesstykker
3 spsk. pulver af tørrede og blendede rørhatte
1 stort løg
2 dl vand
2 dl fløde
2 dl hønsefond (og evt. skummetmælk)
persille
citronsaft
salt og peber

tyndes nu til suppe med et par dl hønsefond og evt. supplerende skummetmælk, og det hele smages til med lidt citronsaft, salt og peber. Pyntes med persille. Serveres med ristet brød og en tør hvidvin.

Usædvanlige danske svampefund

Lungemos-Mosbæger (*Octospora ithacaensis*)

I forbindelse med en hyggelig frokostpause ved Nørholm Gods (2. atlaslejr) rodede vi lidt rundt med en mad i hånden, og ikke langt fra bilerne var der et større areal dækket af det karakteristiske levermos Almindelig Lungemos (*Marchantia latifolia* ofte kaldet *M. polymorpha*). Og minsanden om ikke der sad små kugle- til skiveformede orange apotecier rundt omkring på løvet. På levermos er det især den spændende slægt *Octospora* der kan findes (om end sjældent), men i dette tilfælde lignede apotecierne en *Octospora*, en slægt der normalt forekommer på bladmosser. Ved hjemkomsten konstaterede vi at sporerne var ellipsoidiske og ganske fint vortede, hvilket passede med *O. ithacaensis* i bestemmelsesværket Ellis & Ellis, Microfungi on miscellaneous substrates. Angivelsen fra England er dog iflg. Spooner (pers. medd.) fejlagtig. Det danske fund passer perfekt med en beskrivelse givet af Benkert (1998) på basis af tyske fund. Han opregner i øvrigt alle kendte fund, og det er ikke mange: Typen fra New York (Ithaca), et fund fra Holland, og to fra Tyskland (det ene fra mange datoer på samme lokalitet).

Apotecier orangegule, orange til orangebrune, næsten runde, men med næsten flad top ved modenhed, 0,3-1 mm i diam., nogle eksemplarer med tydelige lyse basale hår. Sporer 19-22 x 10-11 µm, subfusiforme, 2-dråbede, fint piggede.

MATERIALE: V-JYLL.: Nørholm Skov lige ved godsbygningerne/P-pladsen, 7.10.2009, på løvet af mange individer af Almindelig Lungemos (*Marchantia latifolia* (*polymorpha* s. auct.)), TL-13879/JHP-09.463 (C).

Thomas Læssøe & Jens H. Petersen

Lungemos-Mosbæger (*Octospora ithacaensis*) - asci og vortede sporer, TL-13879. Foto Thomas Læssøe.

Tomentella atroarenicolor – næsten ny for Danmark

Slægten Frynsehinde (*Tomentella*) har med nøgler fra de senere år skiftet position fra at være et umuligt mysterium til at være i hvert fald delvist håndterbar. Ved hjælp af nøglerne i Nordic Macromycetes 3 (Hansen & Knudsen 1987) og Køljalg (1996) kan man ofte nøgle fundene, og havner man i samme resultat i de to meget forskelligt opbyggede nøgler, giver det virkelig en følelse af succes!

Jacob Heilmann-Clausen, Skælskørvej 22, 4180 Sorø; jhc@habitatvision.dk
Annegrete Eriksen, Langdalsvej 26, Flade, 9900 Frederikshavn; meriksen@post5.tele.dk
Flemming V. Larsen, Spættevej 27, 8210 Århus V; fvl@stofanet.dk
Thomas Læssøe, Biologisk Institut, Universitetsparken 15, 2100 København Ø; thomasl@bio.ku.dk
Margot Møller Nielsen, Sophienlund 33, 3400 Hillerød; margotmn@newmail.dk
Jens H. Petersen, Biologisk Institut, Aarhus Universitet, Ny Munkegade, bygn. 540, 8000 Århus C; jhp@biology.au.dk
Jan Vesterholt, Venusvej 24, 8960 Randers SØ; myco@vip.cybercity.dk
Arturo Vilas, Nørre Søgade 37C, 6 dør 1, 1370 København V

Notes on rare fungi collected in Denmark

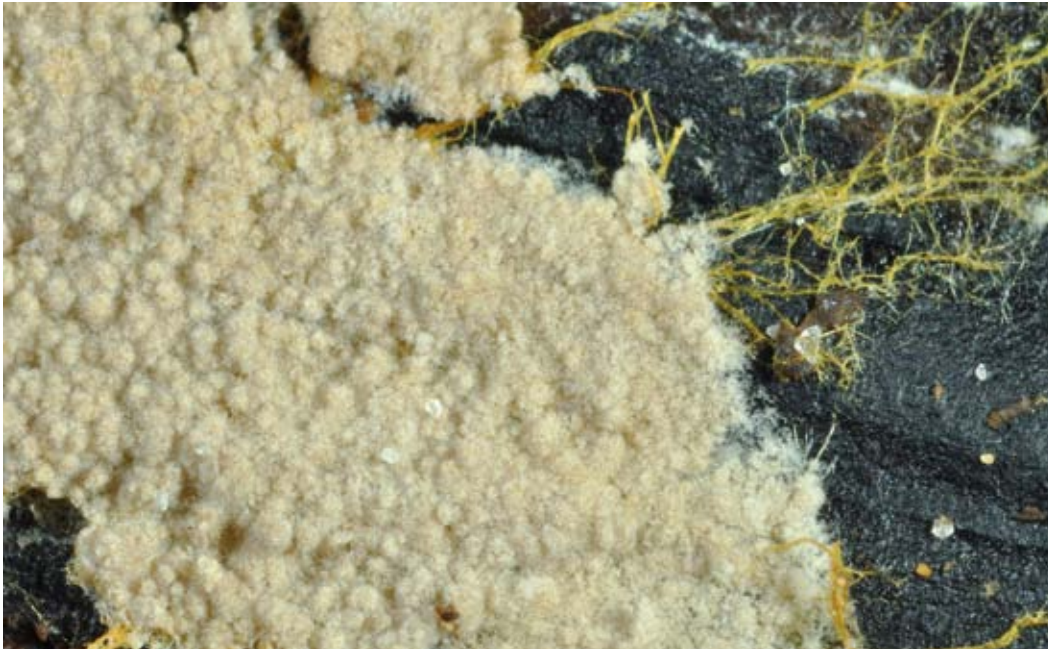
Summary on page 40.

Lungemos-Mosbæger (*Octospora ithacaensis*) - To modne apotecier og et ungt, TL-13879. Foto Jens H. Petersen.

Lungemos-Mosbæger (*Octospora ithacaensis*) voksestedet – fundet er gjort, så nu skal alle være med! Foto Jens H. Petersen

Tomentella atroarenicolor fra Ulveskov. Foto Jens H. Petersen

Ved et besøg i den meget spændende Ulveskov vest for Åbybro i Nordjylland fandt vi en tynd, lyst grålig, fint vortet Frynsehinde med iøjnefaldende gule hyfestrengene i randen. Den voksede på en liggende løvtræsgren, sandsynligvis af Hassel. Ud over udseendet med de gule hyfestrengene er det også karakteristisk for arten at den har cystider i hymeniet, samt at dens sporer er nærmest trekantede set forfra og er fint piggede.

Arter af Frynsehinde (ja sikkert alle medlemmer af Frynse-svampordenen) danner ektomykorrhiza. Selvom man altså ofte finder deres frugtleger på dødt træ, nedbryder de ikke træet, selvom det ikke kan udelukkes at de i modsætning til nogle ektomykorrhizasvampe har en vis evne til nedbrydning af fx dødt ved. I stedet er frugtlegerne forbundet med svampens mycelium i jorden der igen er forbundet til rodspidserne af ektomykorrhizadannende planter, i dette tilfælde sandsynligvis en hasselbusk. Der er i de senere år lavet mange studier over hvilke svampe der danner mykorrhiza med hvilke planter. Det gøres ved at sekvensere svampe-DNA fra rodspidserne for derefter at forsøge at matche dette op mod DNA-sekvenser fra kendte

svampe. På denne måde har man parret mange kendte svampe med ektomykorrhiza-rødder og altså med mykorrhizapartnere. Det besynderlige herved er at man med denne teknik finder både tilsyneladende ubeskrevne svampearter og svampearter der endnu ikke er kendt fra landet gennem frugtleger. En sådan svamp er *Tomentella atroarenicolor*: Den er kendt fra adskillige prøver fra mykorrhizarødder i Lille Bøgeskov på Sjælland (Kjøller 2004), men har ikke været kendt fra Danmark fra et frugtleger indtil vort fund i Ulveskov. Er der så tale om en ny art for landet? Tjah, det er jo lidt af en smagssag. På den ene side plejer vi nok (endnu) ikke at tage svampe med på vores liste over danske arter hvis de kun er kendt fra en DNA-sekvens fra en rodspids. På den anden side er sådanne svampe her jo, så måske er dette anledning til at gentænke og præcisere hvordan vi fremover håndterer denne type data?

MATERIALE: NØ-JYLL.: Ulveskov, på liggende, død gren, muligvis af Hassel (*Corylus*), 12.8.2009, Jens H. Petersen og Thomas Læssøe, JHP-09.283/TL-13739 (C).

Jens H. Petersen & Thomas Læssøe

Hasselporesvamp (*Dichomitus campestris*) fundet på Eg. Foto Annegrete Eriksen.

Hasselporesvamp (*Dichomitus campestris*) genfundet

Hasselporesvamp (*Dichomitus campestris* (Quél.) Domanski & Orlicz) har i alle udgaver af den danske rødliste været listet som forsvundet fra Danmark. Den blev fundet på Hassel (*Corylus*) på Livø i 1910, men ikke siden. Hasselporesvamp har nok været den mest eftersøgte „uddøde“ svamp i Danmark, og selv om det var ventet at der under atlasprojektet kunne genfindes formodet forsvundne arter, var det ikke lige Hasselporesvamp der fremstod som det mest sandsynlige genfund. Men den blev genfundet, endda på hele tre steder i 2009.

Hasselporesvamp er genkendelig på sine pudeformede frugtleger, de ret store porer, de lange, cylindriske sporer og på frugtlegerens sorte overkant. På typiske afbildninger sidder den på oprette stammer, især af Hassel, hvor overfladen på den øverste del af frugtleget har et mere eller mindre tydeligt netmønster, men ikke egentlige porer. Sådan har de nye danske forekomster ikke set ud. De har vokset på undersiden af grene, nærmest tykt og aflangt skorpe-til pudeformet, og så har alle fund været på Eg (*Quercus*). Den sorte

rand har stadig været der, men på grund af voksemåden har den kunnet ses langs begge sider af frugtlegerne.

Det er ikke ukendt at Hasselporesvamp kan vokse på andet end Hassel. I Nordeuropa ned til Alperne er Hassel klart den hyppigste vært, men med Eg som den næsthypigste, dog også med enkelte fund på Navr (*Acer campestre*), men i Sydeuropa vokser den især på Eg (Kriegelsteiner 2000).

De fleste steder blev fundene gjort på armtykke, nylig nedfaldne egegrene. Ved Ravnshøj blev der set seks frugtleger på grene fra to ege. Nogle af disse frugtleger sad på tommelfingerstykke, udgåede, men endnu fastsiddende grene, tæt ved jorden.

MATERIALE: NØ-JYLL.: Åsted Ådal, Faurholt Hede, på egegren, 27.10.2009, Annegrete Eriksen (AE09-0310); Ravnshøj, på egegren, 4.10.2009, Annegrete Eriksen (AE09-0110); Koldmose Plantage, på egegren, 11.8.2009, Jan Vesterholt (JV09-323)(alle på C).

Jan Vesterholt og Annegrete Eriksen

Unge eksemplarer af Trompet-Stilkporesvamp med dugget hatoverflade, JHP-09.233. Foto Jens H. Petersen.

Trompet-Stilkporesvamp (*Polyporus tubaeformis*) – en fanfare fra sumpen

Som det fremgår andetsteds, blev en lang række svampearter konstateret som nye for Danmark i 2009. En af de mere spektakulære er *Polyporus tubaeformis*, som på dansk har fået navnet Trompet-Stilkporesvamp. Det er en meget smuk svamp som ligner de poresvampe (typisk i slægten *Microsporellus*) fra Sydøstasien som man kan købe i hobbyforretninger til juledekorationer. Man kan undre sig over at den hidtil har undgået at blive erkendt som dansk art, da den faktisk synes at være ganske vidt udbredt i Nordjylland.

Tilbage i 2005 rødlistevurderede denne notits første forfatter de danske poresvampe for Danmarks Miljøundersøgelser (se <http://redlist.dmu.dk>). Ved gennemgang af tidligere fund af Kastaniebrun Stilkporesvamp (*P. badius*) var der nogle angivelser af denne art fra pilekrat og lignende naturtyper i Nordjylland som undrede, især på grund af deres noget afvigende økologi. Kastaniebrun Stilkporesvamp er nemlig en art som især findes på regulære stammer af løvtræer i frodige løvskove med dansk tyngdepunkt i de sydøstlige egne. De afvigende fund fik dog lov at hvile, indtil

Annegrete Eriksen i juli 2009 uploadede et foto af en Kastaniebrun Stilkporesvamp fra Gærum Hede i Nordjylland på Danmarks Svampeatlas. Den så forkert ud – stokken var midtstillet, og hatten var ret mat og dybt tragtformet, hvilket passer fint med Sortfodet Stilkporesvamp (*P. melanopus*). Den smukt rødbrune hatfarve var dog ikke lige i skabet til denne art der er karakteriseret af gråbrune hatfarver. Annegrete tørrede svampen og tog den med på atlaslejren ved Fosdalen i august så vi kunne få afklaret sagen. Her nåede vi dog dårligt nok at få set ordentligt på svampen, før det strømmede ind med mærkelige stilkporesvampe fra de nærliggende pile- og hasselkrat som passede perfekt med Annegretes fund. Efter en del diskussioner, mikroskopering og opslag i diverse artikler om slægten måtte vi konstatere at det var *Polyporus tubaeformis* vi stod med. Den er makroskopisk karakteriseret ved at have en centralstillet, sort stok og en med alderen tragtformet hat der er kastaniebrun, mat til silkefibret glat og ofte radiært rynket. Mikroskopisk adskiller den sig fra Kastaniebrun Stilkporesvamp ved at have øskner på hyferne (ses nemmest i et snit af hathuden). Også Sortfodet Stilkporesvamp har

øskner på hyferne, men afviger ved at have betydeligt lysere og mere gråbrune hatfarver samt ved at være (næsten) jordboende, idet den vokser på begravet ved eller ved med meget god jordkontakt. I modsætning hertil er Trompet-Stilkporesvamp knyttet til dødt ved med meget lille jordkontakt, typisk armtykke, nylig døde grene i ca. 1 meters højde. Foranderlig Stilkporesvamp (*P. leptcephalus*) kan vokse på lignende måde, men afviger ved at have meget lysere, okkergule til læderbrune hatfarver.

I løbet af atlaslejren i Fosdalen blev arten fundet flere steder i området nær naturcentret (bl.a. i Nøddedalen, Langdalen og Underlien), og den er i 2009 fundet på yderligere fem lokaliteter, alle nord for Limfjorden. Som nævnt ligger der desuden en del ældre angivelser af Kastaniebrun Stilkporesvamp som efter alt at dømme repræsenterer arten. Thomas Læssøe har gennemgået

nogle af disse og verificeret et ældre fund af arten fra Nordjylland, medens en del potentielle fund fra andre landsdele enten repræsenterede kastaniebrun eller sortfodet stilkporesvamp. Det synes dermed klart at arten er ganske udbredt, men sjældnen i det nordlige Jylland, mens den synes at være meget sjælden eller at mangle i andre landsdele.

Trompet-Stilkporesvamp synes at have en forkærlighed for pilesumpe, især gamle pilesumpe med store mængder af dødt ved, men den er også fundet i andre habitater og synes ikke at være kræsen med hensyn til værter. I Danmark er den således også fundet på Hassel og Druehyld, mens Ryvarden & Gilbertson (1994) tillige angiver Birk, Ask, Bævreasp, Pære, Røn og sågar Klynger (Brombær mv.) som værter. Den begrænsede udbredelse i Danmark og præferencen for uigennemtrængelige pilesumpe er vigtige årsager til at arten så længe har været overset i Danmark.

Gamle eksemplarer af Trompet-Stilkporesvamp med glat hatoverflade, JHP-09.357. Foto Jens H. Petersen.

En tredje faktor er at Trompet-Stilkporesvamp ganske simpelt ikke stod på den imaginære liste over potentielle danske arter. Standardværket for europæiske poresvampe (Ryvarden & Gilbertson 1994) angiver den som en udpræget boreal art med hovedudbredelse i den nordlige del af Fennoskandien og uden fund fra det øvrige Europa. Da førsteforfatteren til denne notits i foråret 2009 lavede atlasnøgler til de danske stilkporesvampe, blev arten således bevidst udeladt, da Danmark langt fra har borealt klima. Ser man nærmere på den norske portal for svampefund (http://www.nhm.uio.no/botanisk/nxd/sopp/nsd_b.htm), fremgår det dog at Trompet-Stilkporesvamp er vidt udbredt i det sydligste Norge. På den baggrund er det mindre overraskende at arten findes i Nordjylland hvor de kystnære pilekrat og klitter er kendt for at huse en række boreale svampearter (fx Klit-Skørhat, Sandravsvamp og nu også Sej Trådkølle, se nedenfor) Man kan frygte at flere af disse arter har en stakket frist som danske, hvis klimaforandringer virkelig tager fat. Vil man selv se Trompet-Stilkporesvamp i naturen, kan man besøge Fosdalen og Underlien i sensommeren, hvor artens frugtlegerer er smukkeste udviklet. Det er fristende at samle arten og tørre den til juledekorationer, men da arten er sjælden og muligvis truet af klimaforandringer, bør man lade den sidde så den kan sprede sine sporer.

Nærbillede af Sej Trådkølle dunet af små hår på stokken og sterigmer med sporer på køllen. Foto Jens H. Petersen.

MATERIALE: NØ-JYLL.: Faurholt Hede, på gren af Bævreasp eller Pil på skrånt ned mod vandløb, 3.7.2009, Annegrete Eriksen, AE09-0107 (C); Hammer Kirke, ca. 400 m. fra vejkryds ved Hammer Kirke, 22.8.2009, Henning Christensen, JV09-604; Lerup Kirke, krat NØ for Fjerritslev, Morten Christensen & Christian Lange, JV89-1211 (C); Underlien, på gren af Pil i pilesump, 10.8.2009, Thomas Læssøe og Jens H. Petersen, JHP-09.233/TL-13703 (C) – flere fund på www.svampeatlas.dk.

Jacob Heilmann-Clausen, Thomas Læssøe og Jens H. Petersen

Sej Trådkølle (*Typhula uncialis*) ny for Danmark

I august 2009 besøgte vi i anledning af den første atlaslejr et lille pilekrat lige uden for Naturcenter Fosdalen nord for Fjerritslev. Det havde regnet i ugerne op til besøget, og netop området omkring Fosdalen var på dette tidspunkt Danmarks absolutte nedbørscenter. På blot en time fandt vi i gan-

ske få kvadratmeter delvist oversvømmet pilekrat ikke mindre end tre nye arter for landet (*Phlebia nitidula*, Trompet-Stilkporesvamp (*Polyporus tubaeformis*) & Sej Trådkølle (*Typhula uncialis*)) samt adskillige andre meget sjældent sete arter (bl.a. Grovporet Elastikporesvamp (*Antrodiella americana*), Moskølle (*Eocronartium muscicola*) & *Pleurotus ostreatus* var. *praecox*). Blandt disse var især fundet af Sej Trådkølle interessant for os. Vi har tidligere samlet arten i de meget rige urtesamfund man finder midtvejs oppe i Norge og Sverige, hvor sneen dækker urtestænglerne i en meget lang periode om vinteren, sådan at nedbrydningen formodentlig sker i en ret kort periode i sensommeren og det tidlige efterår. Dette giver en rigdom af bl.a. trådkøller, skivesvampe og kernesvampe på sidste års stængler der langt overgår hvad vi ser i Danmark, hvor det meste af nedbrydningen sker i de milde vintre og det tidlige forår.

Sej Trådkølle i guirlande på urtestængel. Foto Jens H. Petersen.

Sej Trådkølle (*Typhula uncialis* (Grev.) Berthier) danner små, 2-10 mm lange, hvide og seje, kølleformede frugtlegerer med 7,5-9 x 3-4 µm store, ikke-amyloide sporer og øskener. Den ligner makroskopisk fuldstændig Ørnebregne-Trådkølle (*T. quisquillaris*) som dog kun vokser på Ørnebregne (*Pteridium*), og som i øvrigt har større sporer. Sej Trådkølle vokser i Skandinavien i store flokke på døde urtestængler, fx af Stormhat (*Aconitum*). På lokaliteten ved Fosdal voksede den som guirlandepynt på liggende, rådne stængler af formodet Angelik (*Angelica sylvestris*), hvor den var til stede i stort antal. Arten blev også oprindeligt beskrevet fra stængler af en skærmblostm (fra Skotland).

MATERIALE: NØ-JYLL.: Underlien, på formodede Angelik-stængler, 10.8.2009, Jens H. Petersen og Thomas Læssøe, JHP-09.228/TL-13706 (C).

Jens H. Petersen & Thomas Læssøe

Faldskærms-Huesvamp (*Hemimycena ignobilis*) – en ny jordboende huesvamp

Selvom vi begge synes, at denne lille hvide huesvamp er smuk, har artens beskriver alligevel valgt det lidet flatterende navn *ignobilis*, som betyder noget i retning af obskur eller uanseelig. Årsagen er jo nok, at denne art stort set mangler definerende karakterer. Den har ingen flotte farver, den har ingen makroskopisk synlige hår, og mikroskopisk er den så kedelig som nogen hatsvamp kan være, da den ikke har nogen form for cystider eller udvækster af nogen art.

I modsætning til de fleste arter af *Hemimycena* gror den på jord, og det må nok anses for tvivlsomt om denne slægt er et blivende hvilested for denne art, selvom foreløbige molekylære resultater ikke fjerner arten fra den gren i træet, hvor også en anden *Hemimycena* befinder sig sammen med Nældehue. Den har indtil videre været placeret i slægt-

Faldskærms-Huesvamp (*Hemimycena ignobilis*). Materiale fra samme sted som TL-13676. Foto: Jens H. Petersen

terne *Omphalia*, *Mycena*, *Clitocybe* og *Delicatula* ud over altså *Hemimycena*. Den blev oprindelig beskrevet fra Frankrig, men på en nomenklatorisk ugyldig måde, så den endte med at blive lovliggjort med en type fra Norge. Arten har en vid udbredelse i Europa og Nordafrika, men den er kendt fra relativt få fund. Antonín & Noordeloos (2004) har i alt studeret 15 fund fra seks lande. Hermine Lotz-Winger har yderligere fine fund fra Tyskland (med smukt billede på www.fundkorb.de). De tyske fund er gjort både om vinteren og om sommeren efter kraftig regn. Et andet smukt billede (af Yves Deneuer) findes på [http://users.skynet.be/bs133881/champis/hemimycena_ignobilis_\(yd\)_1.htm](http://users.skynet.be/bs133881/champis/hemimycena_ignobilis_(yd)_1.htm).

Det danske fund blev gjort under en plantagevandring på Æbletoften ved Tirstrup, i første om-

gang blot ved et enkelt eksemplar, som dog straks blev genkendt grundet den store lighed med det fotografi, der blev bragt i den europæiske monografi over slægten (Antonín & Noordeloos 2004). Og en mikroskopisk analyse bekræftede mistanken. Nogle dage senere genfandt Jens en lille flok af den på samme sted.

Noter om det enkelte frugtlegeme: Hele frugtlegemet rent hvidt og tørt, men bliver med alderen noget gulbrunt anløbet i hatranden og langs lamelæggen; lugtløst. Hat 7 mm, stort set uden stribning og ikke gennemskinnelig, stort set glat, affladet. Lameller langt nedløbende, fjerne, L 10, l 1, med tværråber ved basis. Stok 10 x 1 mm, glat, basis lidt kølleformet udvidet. Sporer ca. 7-8 x 4 µm, ellipsoidiske til dråbeformede, basidier mest

4-sporede. Hathudshyfer glatte, cystider fraværende på både lameller, stok og hat. De målte sporer ligger i bunden af det kendte interval som angivet af Antonín & Noordeloos (2004) men den nu forsvundne (?) norske type skal efter sigende have haft tilsvarende små sporer.

Den art der kommer nærmest rent makroskopisk, er nok slørhuesvamp (*Delicatula integrella*), der dog som regel gror på ved på fugtige steder, er mere gennemskinnelig og forsynet med utydelige slørrester i hatranden.

MATERIALE: E-JYLL.: Tirstrup, Nøruplundvej 2 (Æbletoften), 30.7.2009, på leret jord i æbleplantage, Thomas Læssøe og Jens H. Petersen, TL-13676, JHP-09.183 (C).

Thomas Læssøe & Jens H. Petersen

Førstefund i Danmark af Vammel Tragtridderhat (*Leucopaxillus nauseosodulcis*) i Blokhus Klitplantage

Atlasworkshoppen på Naturcenter Fosdalen den 10.–15. august 2009 fik for alvor sat Hanherred og den sydvestlige del af Vendsyssel på det danske svampeatlas. Der blev fundet mange svampe, herunder op imod 10 arter, der er nye for Danmark. Da vores lille hold drog mod Blokhus Klitplantage om morgenen den 12. august, var vi uforberedte på, at vi (Arturo & Margot) skulle være de heldige findere af en af dem. Efter formiddagens ikke voldsomt imponerende høst af skørhatte, rørhatte, mælkehatte, slørhatte, fluesvampe, huesvampe, poresvampe, kantareller mv. besluttede vi at vende næserne tilbage mod Naturcenter Fosdalen. Vi gik mod p-pladsen ad en sti gennem en parcel med høje, ældre grantræer på tørve/sandbund. Der var forholdsvis lysåbent langs stien, og bunden var dækket af græsser og anden urtebe-

Vammel Tragtridderhat (*Leucopaxillus nauseosodulcis*). Foto Jens H. Petersen

voksnings. Midt i græsset, ikke langt fra stien, stod den: En pænt stor hatsvamp med en hatdiameter på 5–8 cm, med meget tætte, tilhæftede lameller og en skævtstillet stok. Svampen havde i starten en mild, sødlig lugt, der senere skulle udvikle sig til en ram, vammelsød lugt. Tilsyneladende meget karakteristiske træk, men var der tale om en sjældenhed eller blot en atypisk udgave af en mere almindelig art af Ridderhat eller lignende? Tilbage i Naturcenter Fosdalen blev fundet overgivet til Jacob, der straks fik mistanke om, at der var tale om en Tragtridderhat. Denne slægt omfatter en enkelt nogenlunde almindelig art, nemlig Kæmpe-Tragtridderhat (*Leucopaxillus giganteus*) samt en række mere eller mindre sjældne og til dels sagnomspundne arter, som alle er anført på den danske rødliste, en af dem som uddød i Danmark. Det var derfor med spænding, at jeg (Jacob) greb Funga Nordica og underkastede svampen en nærmere granskning. En hurtig mikroskopering viste, at svampens sporer havde fine amyloide (dvs. blåfarvede i jodreagenser) vorter, hvilket er typisk for tragtridderhattene. I nøglen til denne slægt var det meget nemt at nøgle svampen ud til en art med det lidet mundrette navn *Leucopaxillus nauseosodulcis*. Navnet hentyder til svampens sødlig, snart ubehageligt kvalme lugt. Ud over lugten nøgler arten ud på at have hvidlige lameller, lyse hatfarver, skævtstillet stok og mildt smagende kød. Ifølge Funga Nordica er den i Norden tidligere kun kendt fra to lokaliteter i Finland, herunder typelokaliteten, hvorfra den berømte finske mykolog P.A. Karsten beskrev arten i 1883. Derudover findes der kun rapporter om ganske få fund af arten i Centraleuropa, og alt tyder på, at den er en stor sjældenhed på globalt plan. Forveksling med andre arter kan dog bestemt ikke udelukkes, og især arten *L. cerealis* synes at stå meget nær. Den afviger først og fremmest ved at have centralstillet stok og ved kun at have en ganske svag, ukarakteristisk lugt. Ludwig (2001) antyder, at de to taxa muligvis ikke er artsforskellige. Det kan sagtens være tilfældet. Arten er dog under alle omstændigheder ny for Danmark, da heller ikke *L. cerealis* tidligere er angivet fra Danmark. Økologisk set synes de to arter at være ret ens. Begge angives især fra nåleskove, gerne på noget kalkholdig bund. Indtil videre vælger vi at tro på, at *L. nauseosodulcis* er en god art, og har her fornøjelsen at bringe et foto af arten, som vist-

nok ikke tidligere er illustreret i farver. Det kan forhåbentlig bidrage til en fremtidig afklaring af den reelle status for de to arter.

MATERIALE: NV-JYLL.: Blokhus Klitplantage, i græs i kant af sti i ældre granskov, 12.8.2009, Arturo Vilas og Margot Møller Nielsen, MN2009-50996 (C).

Arturo Vilas, Margot Møller Nielsen og Jacob Heilmann-Clausen

Rødviolet Rødblåd (*Entoloma allochroum*) – en meget smuk blåhat

Blåhattene (*Entoloma*, underslægt *Leptonia*) omfatter mange smukke svampe, hvoraf en del har blålige farver på hat eller stok eller begge dele. De fleste arter er tilknyttet overdrevsvegetation, men i sektion *Leptonia*, der er vel kendetegnet ved at have øskenceller ved alle septa, er de fleste arter skovboende. Til denne gruppe hører blandt andet Prægtig Rødblåd, Smuk Rødblåd og Bøge-Rødblåd, der alle er rødlistede i Danmark (DMU 2009). I forbindelse med undersøgelser af svampediversiteten i danske ellesumpe stødte jeg tilbage i 2005 på en meget flot blåhat, som jeg ikke mente jeg havde set før. Den var ikke blå, men nærmest rødviolet, særligt på stokken. Jeg syntes faktisk det var en meget flot svamp, selvom jeg kun kunne finde tre halvtørre eksemplarer på voksestedet. Vel hjemkommet kunne jeg ved hjælp af Noordeloos (1992, 2004), mit mikroskop og lidt opslag på Internettet fastslå at det nok var *Entoloma allochroum* Noordel. jeg havde fundet. Året efter stødte jeg på arten igen, og det på hele to af mine mest besøgte nærlokaliteter – Suserup Skov og Egevang, en skovbevokset halvø der stikker ud i Sorø Sø. På førstnævnte lokalitet forekom arten oven i købet i ganske store mængder, dvs. 5–6 mycelier spredt i skoven, flere af dem med mange frugtleger i alle udviklingsstadier. Samtidig gik det op for mig at jeg faktisk havde samlet arten før på den ene af lokaliteterne, idet jeg havde en uidentificeret rødblåd liggende fra Egevang, samlet i 2003. På grund af artens usædvanligt smukke rødviolette farver har den fået det danske navn Rødviolet Rødblåd.

Rødviolet Rødblåd er en relativt kraftig blåhat med en hat der bliver op til 4–5 cm bred. Den kendes i felten på de markante rødviolette farver på stokken, som er ret groft længdefibret til

Rødviolet Rødblåd (*Entoloma allochroum*). Foto Jacob Heilmann-Clausen.

opsprukken skællet. De indsamlinger jeg har set, har ligeledes haft rødviolette farver på den ret groft tattet-skælledede hat, men det synes ikke altid at være tilfældet. Både Noordeloos (1992) og Ludwig (2007) angiver således kun svage rødviolette anstrøg på hatten, som beskrives som mørkt gråbrun. Der findes nogle få andre blåhatte med øskner der kan have violette farver på stokken. Af disse er Prægtig Rødblåd (*E. tjallingiorum*) formodentlig den mest oplagte forvekslingsmulighed. Den afviger dog ved at have mere blåviolette til indigo farver på stokken og ved at have anderledes sporer. Også *E. alnetorum* og *E. fulvoviola-ceum*, der ikke er kendt fra Danmark, har violet stok, men afviger bl.a. ved at have meget lysere, henholdsvis lyst okker og gulbrune hatfarver. For illustrationer og mere præcise informationer om mikroskopiske kendetegn henvises til Noordeloos (2004) og Ludwig (2007).

De danske fund af Rødviolet Rødblåd er fra

meget rig muldbund, ofte i selskab med parasolhatte. I Suserup Skov groede arten således sammen med flere sjældne parasolhatte, bl.a. Grønsporet og Grågrøn Parasolhat samt Blegrosa Silkehat. En lignende økologi er angivet fra flere af vores nabolande, herunder Tyskland og Holland (Noordeloos 1992). Ludwig (2007) angiver desuden arten fra muldbund i Örup's Almskov i Skåne, som er kendt som en meget værdifuld parasolhatte-lokalitet. I Norge er arten angivet fra rige miljøer med hasselkrat, elmeskov og løvblandskov, typisk på råddent ved, men der foreligger også et fund fra græsland (Norsk Soppdatabase 2009). Artens økologi er således tilsyneladende bredere end hvad mine fund indikerer. Ud over de her rapporterede danske fund af arten foreligger der en enkelt angivelse af arten fra Ryslinge på Fyn i 2001. Hatten hos denne indsamling var dog ret lys, og fundet må anses for usikkert indtil det er blevet nærmere undersøgt.

Syren-Rødblåd (*Entoloma syringaecolor*). Foto Jacob Heilmann-Clausen.

MATERIALE: S-SJÆLL.: Egevang ved Sorø Sø, på muldbund i naturskov af Ask, Bøg, Eg mv., 15.9.2003, Jacob Heilmann-Clausen, JHC03-007; ibid. 29.8.2006, JHC06-041 (C); Kimmerslev Hessel, på fugtig muldbund i drænet, stævnet ellesump, 14.9.2005, JHC05-2155 (C); Suserup Skov, i urskovsagtig løvskov på rig muldbund under løvtræer, bl.a. Eg, Bøg, Hassel og Ask, 23.8.2006, JHC06-028; ibid. Jacob Heilmann-Clausen og Tobias Frøslev, 24.8.2006, JHC06-023 og 024 (C).

Jacob Heilmann-Clausen

Syren-Rødblåd (*Entoloma syringaecolor*) – ny for Danmark? En frustrerende historie om en smuk svamp

Smuk Rødblåd (*Entoloma euchroum*) findes typisk på foruldede partier af gamle elletrunter og er med sine klare safirblå farver på både hat, stok og lameller en af vore smukkeste små hat-svampe. Den 9. september 2009 var jeg på en overvågningsopgave i en ellesump i Mortenstrup Skov på Midtsjælland. Da det lynede blåt i en elletrunte, var jeg ikke i tvivl om hvad jeg havde fundet, og da der var mange flotte frugtleger,

hev jeg kameraet frem for at få taget et godt foto af den fine svamp. Først her gik det op for mig at der var noget galt. Hatfarven var ved nærmere eftersyn tydeligt mere lilla end blå, og lamellerne var kun svagt blåviolette. Vel hjemkommet fik jeg Ludwig (2007) taget frem fra reolen, og han havde en svamp der lignede min på en prik. Arten nybeskrives i bogen af Ludwig & Noordeloos under navnet *E. syringaecolor* E. Ludw. & Noordel. – dvs. den syrenfarvede. I mikroskopet adskiller denne art sig fra Smuk Rødblåd ved at mangle æg-cystider, ved at have intracellulært pigment og ved at have ret lange sporer med 6-8 facetter. Alt sammen passede med mit materiale, og jeg kunne konstatere at jeg sad med den anden verificerede indsamling af arten - i verden! Nedenfor følger en beskrivelse af den danske indsamling:

Hat op til ca. 20 mm bred, først klokkeformet, men hurtigt affladet til halvkugleformet eller næsten flad, overflade fint radiært filtet med spredte småskæl, først syrenlilla til mat violet afblegende til gråmagenta eller purpurgrå, ikke eller kun antydningvis gennemskinneligt stribet. Lameller middeltætte, udrandede, violethvide til lyst vio-

lette, efterhånden orangegrå af modnende sporer, hos et eksemplar stedvis med blåviolet æg. Stok 20-45 x 1-3 mm, lidt udvidet ved basis, mat blåviolet til stålblå, tydeligt længdestribet, hvidligt filtet ved basis. Lugt tydeligt anisagtig. Sporer 10,6-12,6 x 7,2-7,8 µm, hyfer med øskner, pigment i hathud smukt violet, intracellulært, æg-cystider ikke set.

Det danske materiale stemmer fint overens med typen som blev samlet i 1987 i det sydlige Tyskland, ligeledes på ved af El. Dog er der ingen angivelse af lugt hos denne, og sporerne er angivet som noget mindre (9-11 x 6,5-7 µm).

Ud over Smuk Rødblåd er der to arter der i høj grad ligner *E. syringaecolor*. Den ene er Tvefarvet Rødblåd (*E. dichroum*) som afviger ved at have rent hvide lameller fra begyndelsen, ved at have æg-cystider (ofte sparsomme!) og ved at have en udpræget småskællet hat. Den anden er *E. callichroum*, som er beskrevet fra de schweiziske alper, hvor den er samlet på jorden i subalpine skove af grå-el. Den afviger fra *E. syringaecolor* ved at have næsten rent hvide lameller og ved sin anderledes økologi. Disse forskelle er dog så små at det reelt er et åbent spørgsmål om de to arter er forskellige. Det springer Ludwig og Noordeloos (i Ludwig 2007) desværre let hen over i deres gennemgang af *E. syringaecolor*, hvor de end ikke henviser til *E. callichroum* som en mulig forvekslingsmulighed! Noordeloos (2004) afbilder og beskriver et noget afvigende fund af *E. callichroum* fra kalkrig bøgeskov i Buderupholm Bjergeskov i Nordjylland, som bortset fra de hvide lameller minder meget om det her afbildede fund af *E. syringaecolor*. Indsamlingen fra Buderupholm er dog angivet til at have påfaldende små sporer (7,5-9 x 5-6 µm), dvs. betydeligt mindre end hvad der i øvrigt angives for *E. callichroum* (10-12,5 x 7-9 µm), der som det kan ses, har sporer der matcher perfekt med mine mål for *E. syringaecolor*. Noordeloos angiver desuden at Buderupholm-indsamlingen har svagt inkrusterende pigment i hathuden, hvilket hverken stemmer overens med *E. callichroum* eller *E. syringaecolor*, men passer bedre med *E. tjallingiorum*, der imidlertid har æg-cystider og en mørkere, mere gråbrun hat. Som Noordeloos meget rigtigt konstaterer, er der behov for flere studier og flere indsamlinger for at få afklaret artsafgrænsningen i gruppen, og flere spørgsmål trænger sig på: Er *E. syringaecolor* forskellig fra *E. callichroum*? Repræsenterer fundet

fra Buderupholm en af disse arter, eller er der snarere tale om en ubeskrevet art? Og sidst, men ikke mindst - er forekomsten af æg-cystider, sporestørrelse, lamelfarve og økologi overhovedet gode karakterer i gruppen?

Desværre er arterne (eller hvad det nu er) i gruppen alle sjældne til meget sjældne, og det er derfor uhyre vanskeligt at lave sammenlignende studier af friskt materiale. Forhåbentlig kan fremtidige fund, en gennemgang af historiske indsamlinger og molekylære studier gøre os klogere! Indtil da foretrækker jeg at være splitter og at operere med et snævert arts-koncept, som indebærer at *E. syringaecolor* accepteres som en god art, som har fået navnet Syren-Rødblåd på dansk. Den kendes på kombinationen af voksested, syrenlilla hat, tydelige blålige lamelfarver, manglende æg-cystider og intracellulært pigment.

MATERIALE: S-SJÆLL.: Mortenstrup Skov, på råddent, mosbevokset ved på levende elletrunte i en middelfugtig, urterig ellesump med Kær-Star, Alm. Mjødurt mv., 9.9.2003, JHC09-120 (C).

Jacob Heilmann-Clausen

Vesterholts Tåreblad (*Hebeloma vesterholtii*)

Tårebladene er en slægt hvor taksonomien i disse år er under forandring takket være anvendelse af DNA-studier. En af de arter der indtil videre er kommet ud af det, er Vesterholts Tåreblad (*Hebeloma vesterholtii* Beker & U. Eberh. 2009). Henry Beker har gennem en årrække kendt arten fra Sydeuropa, Belgien og England, og undertegnede har længe vidst at arten var under opsejling, og hvad den ville komme til at hedde. Fornøjelsen var derfor ekstra stor da det for første gang lykkedes mig at finde den selv, og så endda i Danmark på en af mine favoritlokaliteter, Elbæk Skov. To fund blev det til, og begge fik undersøgt deres DNA, så det kunne bekræftes at der var tale om denne art. Fraværet af dråber, slør og rodagtig stokforlængelse, sammen med de ret korte cystider på lamelæggen og de stærkt dextrinoide sporer viser at det er en art fra gruppen omkring Rødbrun Tåreblad (*H. theobrominum*), et slægtskab som er bekræftet af DNA-oplysningerne. Fra Rødbrun Tåreblad kendes Vesterholts Tåreblad

Det hidtil nordligste fund af Vesterholts Tåreblad (*Hebeloma vesterholtii*). Foto Jan Vesterholt.

på den gulbrune, ikke rødbrune hat, og på at sporerne er mindre aflange. Hos Rødbrun Tåreblad er de overvejende mere end 1,8 gange så lange som de er brede, hos Vesterholts Tåreblad er de overvejende mindre end 1,8 gange så lange. Begge arter kan have et gråligt dugget overtræk på hatten, men det er som regel mere udtalt på Rødbrun Tåreblad. Arten kan godt være mere udbredt i landet, men skal nok især eftersøges under Eg eller Bøg på soleksponerede lokaliteter på kalkholdig bund. De danske fund var, ud over at være de nordligste kendte, også de eneste hvor hatdiametere oversteg 5,5 cm – et enkelt eksemplar nåede endda op på hele 8,5 cm.

MATERIALE: Ø-JYLL.: Elbæk Skov, under Bøg og Eg, 5.9.2008, Jan Vesterholt (JV08-132, JV08-133)(C, BR).

Jan Vesterholt

Bomulds-Slørhat (*Cortinarius gossypinus*) – ny for Danmark

Inden for slørhattene findes en del arter med små frugtlegerer som kendes på kombinationen af en småskælet hat og et rigeligt hvidt velum der findes som guirlander ned ad stokken og som fnug på hatten. Disse arter står i underslægten *Telamonia*, hvor de henføres til sektionen *Incrustati*, som i mikroskopet er kendetegnet ved at hyferne bl.a. i lamelkødet har meget voldsomt inkrusterende pigment. Gruppen har to velkendte, karakteristiske arter i Danmark – Hvidfnugget Slørhat (*C. hemitrichus*) og Pelargonie-Slørhat (*C. flexipes*). Hvidfnugget Slørhat vokser under Birk på mager bund og kendes på de ret lyse, lædergule til okkerbrune lameller. Pelargonie-Slørhat findes på tørve- og morbund i både løv- og nåleskov, er mørkere farvet især på lamellerne og stoktoppen som kan være violet hos unge eksemplarer. Den kendes i øvrigt på en kraftig lugt som rosengera-

Bomulds-Slørhat fra Baldersbæk Plantage. Foto Jens H. Petersen

nie eller altheabolcher. Begge arter findes smukt illustreret i Danmarks Svampe (Vesterholt 2004). Der findes flere andre arter i gruppen i Danmark, men de er mindre karakteristiske og kun svagt skællede på hatten og falder derfor ind i den omfattende gruppe af små, gråbrune slørhatte der er svære at kende fra hinanden. På den mykologiske atlaslejr på Skallingen i oktober stødte vi imidlertid på en meget karakteristisk art som tydeligvis hørte til gruppen, men som ikke rigtig passede på noget nogen af os før havde samlet. Som det ses af materialelisten, blev arten fundet flere steder, men først og i størst mængde i Baldersbæk Plantage, hvor den voksede i mængde på våd bund i pilekrattene ned mod Baldersbækken. Vel hjemkommet til laboratoriet blev den nye nøgle fra Funga Nordica (Lindström 2008) konsulteret, og det gav hurtigt bonus: Arten nøglede direkte ud i *Cortinarius gossypinus*, som netop er ved at blive beskrevet som ny for videnskaben i Cortina-

rius Flora Photographica. Arten er hidtil angivet fra Sverige og Finland, hvor voksestedet angives at være pilekrat i tilknytning til søbredder og vandløb – i fuld overensstemmelse med de danske fund. Arten har fået navnet Bomulds-Slørhat på dansk, hvilket ligesom det latinske arts-epitet *gossypinus* hentyder til det kraftigt udviklede hvide velum. Den kendes på voksestedet med pile, de meget lyse farver og som nævnt på det kraftigt udviklede hvide velum, der oftest sidder som spredte totter på hatten og som guirlander ned ad stokken. Den minder mest om Hvidfnugget Slørhat der har lige så lyse lameller, men som adskiller sig ved at være kraftigere, betydeligt mørkere på hatten og, som nævnt ovenfor, at vokse med birk på mere tør bund.

Det er endnu uvist hvor udbredt Bomulds-Slørhat er i Danmark, men det forhold at vi i løbet af fire dage kunne finde arten på hele fire lokaliteter, tyder på at den næppe er sjælden, i hvert

Vandpletet Slørhat (*Cortinarius sphagnophilus*) i sur granskov ved Herning, JV09-393. Foto Jan Vesterholt.

fald ikke i det sydvestlige Jylland. Forhåbentlig kan fremtidige undersøgelser af pilekrat her og andre steder i landet medføre flere fund af arten og derved en bedre forståelse af artens hyppighed og økologi.

MATERIALE: V-JYLL.: Baldersbæk Plantage, på våd bund i pilekrat langs vandløb, overvejende med rigkærsvvegetation, 5.10.2009, JHC09-134, JHP-09.409/TL-13862 m.fl.; Nørholm Skov, i blandet urørt sumpskov med Pil, Rød-El mv., ikke direkte i tilknytning til vandløb, 6.10.2009, JHC09-146; Gammelgab, i pilekrat nær klitsø, 8.10.2009, Torbjørn Borgen (Atlas) TB2009-69692; Roust Mose, i pilekrat, 8.10.2009, JV09-552)(C).

Jacob Heilmann-Clausen

Vandpletet Slørhat (*Cortinarius sphagnophilus*)

De fleste knoldslørhatte i Danmark findes i løvskov, men man kan også støde på arter i nåleskov, og Vandpletet Slørhat er en ny dansk knoldslørhat fra en granplantage. Vandpletet Slørhat (*Cortinarius sphagnophilus* Peck) er en middelstor knoldslørhat der tilhører gruppen omkring Sump-Slørhat (*Cortinarius scaurus*), men den kan kendes fra denne på helt at mangle grønne farvenuancer. Hos Sump-Slørhat har i det mindste lamellerne og hatranden olivengrønne farver. Det er kendetegnende for Vandpletet Slørhat at stokken har en ret stor, næsten kugleformet til svagt kantet knold, og at hatten er mere eller mindre pletvis hygroman så den får et marmoreret mønster i læderbrune og mættet gråbrune farver. Lamellerne og stoktoppen er fra begyndelsen gråblå, men lamellerne får efterhånden mere gråbrune

Brunrød Skørhat (*Russula sericatula*), JV09-484. Foto Flemming V. Larsen.

farver, mens kødet er lyst gråviolet med mørkere striber i stokken og hvidt i knolden. Identiteten af fundet er bekræftet af Tor Erik Brandrud på baggrund af foto.

I Harreskov Plantage blev den fundet på mere end 10 mycelier, så den er i hvert fald ikke sjælden på lokaliteten. Der er tale om en sur, mosrig og relativt ung granplantage, der i øvrigt er kendetegnet ved en ret stor rigdom af slørhatte knyttet til gran. Da sådanne lokaliteter jo findes spredt rundt omkring, i hvert fald i Midt-, Vest- og Nordjylland, kan det være at Vandpletet Slørhat også kan findes andre steder.

MATERIALE: V-JYLL.: Harreskov Plantage, i granplantage, 5.9.2009, JV09-393 (C).

Jan Vesterholt

Brunrød Skørhat (*Russula sericatula*)

Brunrød Skørhat (*Russula sericatula* Romagn.) er en ret stor, mildt smagende, gulsporet Skørhat fra ædelløvskov. Det første danske fund blev gjort af FVL, og fundet blev indbragt til en mandagsaften hvor JV tog det med hjem til bestemmelse. Det er en art der angives især at forekomme under Avnbøg (*Carpinus*), men Avnbøg er ikke set på lokaliteten for det danske fund. Med fraværet af skaldyrslugt, den milde smag og den matte, purpurrøde til brunrøde hat er Stor Skørhat (*R. olivacea*), Avnbøg-Skørhat (*Russula carpini*) og Kortstokket Skørhat (*R. curtipes*) de mest oplagte forvekslingsmuligheder. Der kan være røde strejf på stokken hos Brunrød Skørhat, men den har ikke rød stoktop som Stor Skørhat, så i forhold til denne burde adskillelsen ikke volde problemer. Fra de to andre kendes den mest sikkert på sine mikroskopiske karakterer. Fra begge disse – og i

øvrigt også fra Stor Skørhat – afviger den ved at have såkaldt inkrusterede primordialhyfer i hat-huden, dvs. lange, smalle hyfer der er indhyllet i et tæt svøb af klatter eller gryn. Disse primordialhyfer er normalt lette at finde i et præparat hos de arter hvor de forekommer. Avnbøg-Skørhat har som den eneste af de fire arter mange forbindelseslinier mellem sporernes vorter, de andre tre har alle isolerede vorter eller pigge. Hvor både Avnbøg-Skørhat og Kortstokket Skørhat har hatcystider, er disse fraværende hos Brunrød Skørhat og Stor Skørhat. I felten kan Brunrød Skørhat minde lidt om en hummerskørhat, men hummerskørhattene afviger ved at få skaldyrslugt, ved at anløbe tydeligt brunt, ved at have store hatcystider og ved at mangle inkrusterede primordialhyfer. Med lidt mere erfaring med arten kan man måske lære at kende den med rimelig sikkerhed i felten.

MATERIALE: Ø-JYLL.: Fløjstrup Skov, under Bøg og Eg, 21.9.2009, F.V. Larsen, JV09-484 (C).

Jan Vesterholt og Flemming V. Larsen

Litteratur

Antonín, V. & Noordeloos, M.E. 2004. A monograph of the genera *Hemimycena*, *Delicatula*, *Fayodia*, *Gamundia*, *Myxomphalia*, *Resinomycena*, *Rickenella* and *Xeromphalina* (Tribus *Myceneae* sensu Singer, *Mycena* excluded) in Europe. – IHW-Verlag, Eching, 279 s.

Eberhardt, U. & Beker, H.J. 2009. *Hebeloma vester-*

holtii, a new species in sect. *Theobromina*. Mycol. Progress – DOI: 10.1007/s11557-009-0627-z

Benkert, D. 1998. Contribution to the knowledge of bryophilous Pezizales-species. 7. *Octospora ithacaensis*. – Z. Mykol. 64: 41-44.

Hansen, L. & Knudsen, H. (red.) 1987: Nordic Macro-mycetes 3.

Kjøller, R. 2004. Skovbundens mangfoldighed - Et molekylært studie af diversiteten af ektomykorrhizasvampe i bøgeskov. – Carlsbergfondet, Årsskrift 2004: 10-17.

Kriegelsteiner, G.J. (red.) 2000. Die Grosspilze Baden-Württembergs. Band 1. – Stuttgart (Hohenheim).

Köljal, U. 1996. *Tomentella* (Basidiomycota) and related genera in Temperate Eurasia. – Fungiflora, Oslo

Lindström, H. 2008. *Cortinarius* Subgen. *Telamonia* sects *Incrustati* Melot, *Helvelloides* M.M. Moser, *Paleacei* Nespiak and *Saniosi* Moënné-Locc. & Reumaux. S. 764-770 i *Funga Nordica: Agaricoid, boletoid and cyphelloid genera.*, red. Henning Knudsen & Jan Vesterholt, Nordsvamp, Copenhagen.

Ludwig, E. 2001: Pilzkompodium. Band 1. Beschreibungen. – IHW-Verlag. 758 s.

- 2007: Pilzkompodium. Band 2. Beschreibungen. – Fungicon Verlag, Berlin 723 s.

Noordeloos, M.E. 1992: *Entoloma* s.l. - Fungi Europaei 5.

- 2004: *Entoloma* s.l. Supplemento. - Fungi Europaei 5a.

Ryvarden, L. & Gilbertson, R.L. 1994: European polypores, Part 2. - Fungiflora, Oslo.

Vesterholt, J. 2004: Danmarks svampe. - Gyldendal. 473 s.

Summary: Notes on rare fungi collected in Denmark

Octospora ithacaensis, a parasite on *Marchantia*, was recorded in abundance in a parking area in Western Jutland. *Tomentella atroarenicolor*, hitherto only known from Denmark via DNA-sequences generated from *Fagus* mycorrhizae, was collected in the fruiting stage in an ancient, hazel dominated forest in Northern Jutland.

Not found since 1910, *Dichomitus campestris* was considered as extinct in Denmark, but it was found in three localities in Northern Jutland in 2009. The typical host in Northern Europe is *Corylus*, but all new records were on *Quercus*.

Rather surprisingly *Polyporus tubaeformis* was found as new to Denmark in 2009. It was found several times in a nature reserve in NW Jutland, containing large and old willow and hazel stands with a humid microclimate and abundant dead wood. In addition it was found in several other localities in N Jutland during the season and a preliminary survey of herbarium specimens even confirmed an older Danish collection, dating from 1989. It thus seems clear that the species has a long history in Denmark, where it has escaped attention partly due to its preference for impenetrable willow stands, partly because it has been confused with *P. badius*.

Typhula uncialis, a very common species in the boreal region of Scandinavia, was found in a very wet and old willow bog in Northern Jutland where it occurred on cf. *Angelica* stems next to species like *Polyporus tubaeformis*, *Hygrocybe vitellina*, *Phlebia nitidula* and *Eocronartium muscicola*.

Hemimycena ignobilis - new to Denmark - was recorded from naked soil in an apple orchard. The spores were rather small compared with recent descriptions but apparently in accordance with the Norwegian neotype.

Leucopaxillus nauseosodulcis is reported as new to Denmark based on a recent collection from NW Jutland. It was found growing singly near a roadside in an older but rather typical *Picea* plantation on sandy soil.

Entoloma allochroum is reported as new to Denmark based on several collections from Central Zealand, where it was found in three different localities, all mixed deciduous forests on very rich mull soils. An older record of the species from Fyn is at present considered as doubtful.

Entoloma syringaeicolor is reported as new to Denmark, based on a recent collection from an alder swamp forest in Central Zealand. The Danish collection fits very well with the type collection, apart from having slightly larger spores and a distinct smell of aniseed. Just like the type, it was growing on rotten, partly moss covered *Alnus* wood. The identity of the species is discussed in relation to *E. callichroum*, which in most aspects appears to be very closely related, or even conspecific.

A Danish collection of the recently described *Hebeloma vesterholtii* is reported. It is the northernmost find of this species, and it was found in a coastal forest with many rare mycorrhizal species with a southern distribution.

Cortinarius gossypinus is reported as new to Denmark, based on several collections and sightings from willow bogs in SW Jutland. Most records are from wet micro-habitats near streams or small lakes.

Cortinarius sphagnophilus is reported as new to Denmark. It was found in a moss rich *Picea* plantation on poor soil, growing with a large number of other *Cortinarius* species. It was widely distributed in a fairly young *Picea* stand.

Russula sericatula is reported as new to Denmark. It was found in a rich deciduous forest with *Fagus* and *Quercus*. This fairly large *Russula*, with a mild taste and yellowish spores, differs from similar species in having incrustated primordial hyphae.

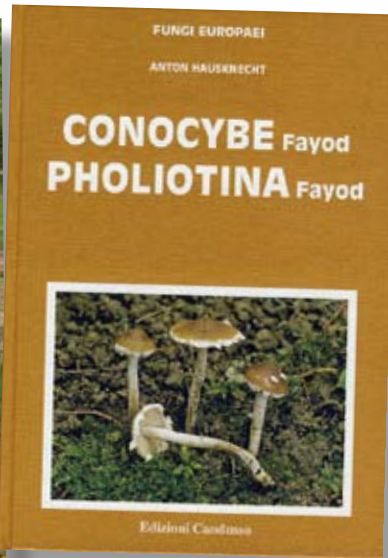
Diplomtagere 2009

Hans Henrik Haugsted-Lund, Værløse, Valdemar Hirshals, København N, Pernille Hirshals, København N, Margot M. Nielsen, Hillerød, Lisbeth Vejlgård Michelsen, Hørsholm og Helle Wendel, Randers har bestået diplomprøven i svampekundskab 2009 - og heriblandt var den hidtil yngste diplomtager, nemlig Valdemar, 10 år.

Foreningen ønsker tillykke!

Nye bøger, etc.

Flemming Rune: På svampetur med Thomas

Med fotos af Flemming Rune. Forlaget Gyldenlund. 32 sider. Pris 90 kr.

Flemming Rune har i en periode på 6 måneder taget sin 5-årige søn Thomas med ud i naturen for at samle svampe. Han har medbragt sit kamera og taget ca. 3000 fotos i Gribskov, Tisvilde hegn, Almindingen, Saltholm og København. Heraf er udvalgt 60 til bogen om Thomas og svampene.

Den er bygget op som opslag, ofte med et stort billede på venstre side og 2-3 billeder på højre side, hvor der også er en tekstboks med korte og præcise oplysninger om svampene. Teksterne fylder ca. en tiendedel, billederne ni tiendedele af opslaget, så bogen må karakteriseres som en billedbog.

Opslagene er følgende:

Rørhatte, Pigsvamp, Ege-Mælkehat, Elledans-Bruskhat, Champignon, Rød Fluesvamp, Kantarel, Håret Lædersvamp, Foranderlig Skælhat, Kæmpe-Støvbold, svampetur i Gribskov, svampefestival i Botanisk have, Østershat.

Svampefagligt kommer bogen gennem disse opslag ind på bl.a.: Spiselige svampe, giftige svampe, svampe med mælk, forskellige biotoper, forskellige økologiske nicher, svampe på forskellige årstider.

Sidst i bogen er der syv tommelfingerregler for børn på svampetur.

Bogens forside er plasticbetrukket, og tekst og bille-

der er trykt på kraftigt, slidstærkt papir, dækket med en mat lak, der skal sikre lang holdbarhed ved hårdhændet brug.

Hvem kan have fornøjelse af bogen?

Jeg tror, den største målgruppe er børn på 5-8 år og deres voksne. Børn i denne aldersgruppe kan med lidt formidling forstå teksten, de kan identificere sig med Thomas, og de mange dejlige billeder kan sætte fantasien i gang og give anledning til en god snak.

Når mit barnebarn Freja på 6 år kommer på besøg næste gang, glæder jeg mig til at læse bogen sammen med hende. Så kan vi tænke tilbage på sidste år, da vi samlede svampe og lavede en fin udstilling på terrassen.

Vi er ikke forvænt med gode svampebøger for børn. Nu har vi en, som varmt kan anbefales.

Jens Maarbjerg

Anton Hausknecht (2009): A monograph of the genera *Conocybe* Fayod *Pholiotina* Fayod in Europe. Fungi europaei 11, Edizioni Candusso, Alassio, 967 s. 620 kr. gennem Svampetryk.

Den italienske bogserie Fungi europaei, som er kendt for sine tykke og tunge bind om enkeltslægter af europæiske svampe, er nu udkommet med det seneste bind 11 om Keglehat og Dansehat (*Conocybe* og *Pholiotina*). Her er vi oppe på en mursten på 967 sider og en vægt på 3 kilogram. Det hidtil største og vægtigste bind i serien.

Der er tale om to slægter af lamelsvampe med små brune frugtlegerer, som på dansk tidligere tilsammen kaldtes for Keglehat (*Conocybe*). For nylig har den udskilte slægt *Pholiotina* også fået et selvstændigt dansk navn, Dansehat. Roy Watling skriver i sit forord meget rammende, at keglehatte kun sjældent bliver indsamlet, hvis de bliver indsamlet overhovedet, og i så fald bliver de henlagt til slutningen af dagens artsbestemmelser, hvorpå de uvægerligt bliver smidt ud. Sådan behøver det ikke være længere efter udgivelsen af denne bog. Nu har også keglehattene fået en chance for at blive artsbestemt.

Bogen behandler 101 arter og 18 varieteter af slægten *Conocybe* og 26 arter og 5 varieteter af slægten *Pholiotina*, i alt 150 taksa (min optælling). Alle varieteterne får fuld behandling på lige fod med arterne, så eventuelle fremtidige forfremmelser af varieteter til arter vil ikke påvirke bogens brugsværdi. En nøgle fra Singers hånd til alle verdens arter, en systematisk fortegnelse over disse og en liste ligeledes på verdensplan over ekskluderede taksa gør bogen brugbar til bestemmelse af keglehatte på verdensplan. Mange arter er vidt udbredte i verden. Arts gennemgangene omfatter nomenklatur, litteraturhenvisninger, citering af originalbeskrivelsen, komplet makroskopisk og mikroskopisk beskrivelse, liste over de vigtigste studerede kollektioner samt ikke mindst et kort over Europa med en prik for hvert land, hvor arten er fundet, diskussion af forvekslingsmuligheder (meget værdifuldt som hjælp til bestemmelser) samt diskussion af artsafgrænsning og nomenklatur. Der er stregtegninger af de væsentlige mikroskopiske kendetegn for hver art og varietet. Alt sammen grundigt, kompetent og konsekvent. Hausknecht angiver, at han har brugt 40 år på at studere disse slægter, og at han har indsamlet og studeret 2400 kollektioner og derudover har studeret 6300 kollektioner lånt fra herbarier over hele verden. Bogen opsummerer således en særdeles stor fond af ekspertviden om kegle- og dansehatte.

Bogserien Fungi europaei er kendt for sit fremragende illustrationsmateriale. Bind 11 er ikke nogen undtagelse. Der er 152 sider farvefotografier, dels Hausknechts fornemme studieoptagelser, dels gode feltoptagelser fra forskellige fotografers hånd. Og ikke mindst 46 farveakvareltavler, hvor samtlige bogens arter og varieteter er afbildet. Rigtig mange i form af afbildninger af flere kollektioner af samme takson. 200 sider „Keglehatte i farver“ - min sjæl, hvad vil du mer?

Hele bogens tekst er på engelsk. Dele af teksten står også på italiensk og/eller tysk. De almene afsnit er på engelsk, italiensk og tysk, herunder beskrivelserne af sektioner og undersektioner. Artsfortegnelsen, artsbeskrivelserne, billedteksterne og fundlisterne er kun på engelsk, mens afsnittene om forvekslingsmuligheder og diskussion kun er på engelsk og tysk. Forordet, taksigelserne og nøglen til arterne på verdensplan, samt beskrivelserne af serierne er kun på engelsk og italiensk. Altså er der en vis redundans, som man nok kunne have skåret

noget ned på med en tyndere bog til følge. Hausknecht har skrevet sin tekst på tysk, som så er blevet oversat til engelsk af Irmgard Krisai-Greilhuber, som er medforfatter til syv af Hausknechts mange artikler om kegle- og dansehatte, der gik forud for bogen. Det er også hende, der har lavet alle mikrotegningerne. En særdeles væsentlig del af arbejdet med bogen. Det engelske er ikke helt op til standard, det irriterer således, når hele vejen igennem „Verwechslungsmöglichkeiten“ bliver oversat med „misidentifications“, og „zuletzt“ med „at last“.

Anton Hausknecht har også skrevet nøglerne til disse slægter i Funga Nordica fra 2008. I forhold til denne bog har jeg konstateret, at Giftig Dansehat har ændret navn fra *Pholiotina filaris* til at være et synonym til *P. rugosa* (uden varietetsstatus), idet han anser det gamle navn *Agaricus togularis* var. *filaris* for at være utolkeligt. En hel del arter, herunder *C. daamsii* og *P. hadrocystis*, er ikke omtalt i Funga Nordica, selvom de er fundet i bl.a. England og/eller Holland. I bogen beskrives otte nye arter, flere af dem kendt fra Nordeuropa, og fire nye varieteter, en af dem også kendt fra Danmark, ingen af disse er medtaget i Funga Nordica, så selv om man er oppe på beatet, hvad keglehatte angår, er der nyt at hente i dette stovværk.

Hvad kan jeg så savne? En systematisk indholdsfortegnelse over bogens arter og højere taksa med angivelser af sidetal. Derudover henvisninger til bogens fotografier af de enkelte arter sammen med henvisningerne til de malede billeder. Det er de to ting, som enhver køber af bogen straks vil gå i gang med at skrive til i sit eksemplar, så man kan finde rundt i bogen, det første i listen over arter på verdensplan og systematiske grupper (s. 71), det andet lige efter navnene på de enkelte arter og varieteter. Kortkarakteristikker af de enkelte arter, enten foran artsbeskrivelserne eller foran afsnittet om forvekslingsmuligheder, ville også have været godt. Derudover savner jeg kollektionsangivelser på mikrotegningerne samt mikrotegninger af flere kollektioner af samme art. Der er ingen nøgle til eller diskussion af, hvordan man kender de to behandlede slægter fra andre små brune lamelsvampe med cellulær hathudstype i og uden for Gulhatfamilien (*Bolbitiaceae*), såsom *Bolbitius*, *Descolea*, *Galerella*, *Agrocybe* og *Simocybe*. Endvidere savnes omtale af giftighed hos keglehattene, idet Mælkehvid Keglehat (*Conocybe albipes*) vides at producere phallotoxin, som kendes fra Grøn Fluesvamp, Giftig Dansehat (*Pholiotina rugosa*) at producere amanitin, kendt fra bl.a. Snehvid Fluesvamp og Randbæltet Hjelmhæt, og Blåfodet Dansehat (*Pholiotina cyanopus*) og *P. aeruginosa* at producere psilocybin, kendt fra bl.a. Spids Nøgenhat.

Anton Hausknecht har med sin monografi om Kegle- og Dansehat i Europa leveret en fremragende bog af særdeles høj standard, som man kun kan håbe på, at fremtidige bind i serien Fungi europaei vil kunne leve op til. Det kan ikke gøres bedre.

Erik Rald

Landsdelsrapporter

Region Nordjylland

Foråret begyndte med tørt vejr og middeltemperaturer. Lidt regn indimellem gav forhåbning om, at der ville være nogle morkler og vårmusseroner på de sædvanlige områder, men vi blev desværre meget skuffede, da realiteterne var at vi kun fandt nogle få morkler og næsten ingen vårmusseroner. Vi kunne så håbe på, at det ville blive en bedre sæson i efteråret, meldinger om kantareller begyndte midt i juni, det gav et håb om nogle gode ture i efteråret.

August og september måned startede med en del regn, og det styrkede troen på, at vi ville finde mange gode svampe. Vi fandt også rigtig mange forskellige arter af svampe, men de spisesvampe, som vi gerne ville finde, var og blev borte.

Igennem efterårssæsonen har vi været på de sædvanlige ture rundt i landsdelen. Jeg husker en episode fra en af turene, hvor vi skulle over en lille bæk. En af deltagerne nåede ikke helt over, med det resultat at han langsomt skred ned i vandet, der var orange af okker, så han blev våd og okkerfarvet. Bagefter kunne han også se det komiske i situationen. Han gik tilbage og kørte hjem.

Jeg har lige hørt, at der stadig er mange store kantareller i klitplantagerne, andre steder er der også mange svampearter, der burde være forsvundet for længe siden.

Svampeåret som helhed må betegnes som under middel med hensyn til at finde gode spisesvampe, hvorimod antallet af andre svampetyper var på et normalt niveau sammenlignet med resultater fra tidligere sæsoner.

Hilsen fra Region Nordjylland.

Henning Christensen

Vestjylland – Æ Skurrehat

Der er mange svampe i Vestjylland – og der er også mange, der samler dem. De fleste holder sig til de mest kendte arter af spisesvampe (Kantarel, Karl Johan), men nogle vil også gerne have lidt flere arter at gå efter. Derfor har der været god tilslutning til de svampeture, som foreningens

kontaktpersoner – Arne Jakobsen og undertegnede – gennem mange år har arrangeret i samarbejde med bl.a. DN og lokale naturvejledere.

På turene har der også været deltagere, som var medlemmer af svampeforeningen – og som efterlyste flere foreningsaktiviteter i området. Der har været taget tilløb til det undervejs, men der har ikke været ressourcer nok til, at det faktisk blev til noget.

Men i foråret 2009 blev der gjort et forsøg. Der blev afholdt et møde i naturskolen på Bundsbæk Møllegård ved Skjern, hvor foreningens medlemmer i området blev indbudt. Desuden blev der sendt indbydelser til andre, der havde ytret interesse for at vide lidt mere om svampe – bl.a. på de lokale ture.

Tilslutningen overgik alle forventninger. Der kom de 25, som lokalet havde plads til – og aftenen sluttede med, at der var tegnet 11 nye medlemmer til foreningen. Der blev nedsat en arbejdsgruppe, der fik til opgave at undersøge mulighederne for at få lokale aktiviteter i gang og for oprettelse af en mere formel lokalafdeling.

Gruppen har i løbet af 2009 afprøvet forskellige ideer til aktiviteter. I efterårsprogrammet var der således udbudt syv svampeture. Desuden aftalte man, at der i løbet af sæsonen skulle afholdes „ad hoc-ture“, som blev annonceret gennem et lokalt email-netværk. Endelig blev der i efteråret afholdt et svampekursus på Bundsbæk Møllegård.

De af efterårets svampeture, der mest handlede om spisesvampe, og som blev arrangeret sammen med andre og annonceret lokalt, havde som sædvanlig god tilslutning. De ture, der kun blev annonceret gennem foreningens program, var til gengæld ikke tilløbsstykker. På en tur til Fejsø Plantage den 5/9 var der kun tre deltagere ud over turlederen – men turen blev gennemført, og vi fandt mange spændende svampe undervejs.

Et oplagt område for en lokalafdeling kunne være ture efter specielt interessante eller sjældne svampe – og dem har Vestjylland mange af. Tage Madsen, der i mange år har været naturvejleder ved Skjern-Egvad museum og medar-

Dette ringformede „objekt“ blev den 27/9 2009 fundet i et område med 60 år gammel ædelgran i Fejsø Plantage. Det bestod af flere sammenvoksede frugtleger af Blålig Korkpigsvamp (*Hydnellum caeruleum*). Ved besøg på stedet sammen med Morten Christensen en måned senere blev der fundet yderligere et enkelt gammelt frugtleger. Arten blev frem til 1970'erne fundet i Rind Plantage og andre plantager på Herning-egnen. Foto Benny Christensen.

rangør af svampeture, var i maj guide på en tur over Bjørnemosen ved Bundsbæk, der ikke bare bød på masser af den sjældne Gul Nøkketunge (*Mitrula paludosa*), men også som en botanisk ekstragevinst flere gøgeurt-arter. En anden tur, der var annonceret i efterårsprogrammet, gik til Rind plantage syd for Herning, hvor man skulle forsøge at finde nogle af de svampe, der tidligere gjorde området til en central lokalitet for bl.a. sjældne pigsvampe. Der var ikke særlig stor tilslutning til turen, og der blev desværre heller ikke fundet nogen af de sjældne svampe.

Alligevel har vi ikke opgivet den slags ture. Måske egner de sig bare ikke for at blive annonceret et halvt år i forvejen, fordi svampene – som vi alle ved – er meget uforudsigelige.

Derfor vil vi nok fremover gennemføre dem som „ad hoc-ture“ med annoncering, når svampene er der, via vores mail-netværk (hvor alle i øvrigt kan tilmelde sig, hvis de lejlighedsvis

kommer til Vestjylland – se mere herom i foreningens forårsprogram).

I 2009 blev den idé også afprøvet. Der var planlagt to ture, hvor den ene i foråret efter Stenmorkler blev gennemført med et deltagerantal, der er realistisk til den slags specialture. Den anden tur, der skulle handle om rødlistede pigsvampe, blev ikke til noget, fordi skovdistriktets driftsplaner spændte ben for projektet. Ellers havde der været chance for at se, at der i de vestjyske plantager stadig er nogle af de sjældne pigsvampe som i 1960'erne blev fundet i Rind Plantage. Men også her er fundstederne truet.

Den 27. september havde jeg i Fejsø Plantage sydvest for Holstebro fundet en klump sammenvoksede frugtleger af Blålig Korkpigsvamp (*Hydnellum caeruleum*), som i år ellers kun er indrapporteret fra plantagen ved Rubjerg Knude i Vendsyssel. I samme område var der på det tidspunkt ca. 130 frugtleger af Orange Kork-

pigsvamp (*H. aurantiacum*). Da jeg kort tid efter var på stedet igen, før annoncering af turen, havde de tunge skovmaskiner været i funktion, så terrænet var et ufremkommeligt virvar af dybe kørespor og væltede træer.

Det samme var tilfældet i et nærliggende område med en flot bestand af Skællet Kødpigsvamp (*Sarcodon imbricatus*) og tre andre rødlistede pigsvampearter. Så den svampetur blev ikke til noget. I begge områder var der kun tale om udtynding („plukhugst“), og det er svært at afgøre, hvor meget det kan true svampebestanden. Det vil de kommende år vise. Men andre steder i plantagen, i den tilgrænsende Stråsø Plantage og ikke mindst i Hoverdal Plantage længere mod syd forekommer pigsvampene og andre rødlistearter især i skovafsnit uden særlig forstmæssig værdi, (fx områder med bjergfyrrer eller mange forskellige selvsåede træarter). Det er de dele af plantagerne, der står forrest, når flis-huggeren køres i stilling.

Også på det felt er der nok at tage fat på for en aktiv lokalafdeling. Og ikke mindst er den igangværende atlasundersøgelse en god anledning til at få sat data på nogle af de hvide eller tyndt dækkede kvadrater i det vestjyske område.

Efterårets svampekursus gik over tre mandagsaftener med Arne Jakobsen som ankermand og sagkyndig, når der skulle sættes navn på de mange indsamlede svampe, deltagerne havde med. Med 34 tilmeldinger var tilslutningen ved at sprænge rammerne i naturskole-lokalerne i Bundsbæk, men da nogle ikke kunne deltage alle tre dage, blev der fundet plads – også ved det afsluttende kulinariske arrangement den 9. november. Her havde arbejdsgruppens medlemmer – kyndigt vejledt af Poul Borup, Skjern – hjemmefra og på stedet sørget for, at der var rigeligt med smagsprøver af bl.a. vildtgryde, forskellige postejr, syltede svampe og flere slags svampebrød. På grund af det sene tidspunkt var der brugt tørrede eller frosne svampe fra den forløbne sæson til flere af retterne, men der blev også lavet suppe og stuvning med friskplukkede Tragkantareller, Alm. Pigsvamp og Violet Hekseringshat.

I det nye år vil der blive indkaldt til et medlemsmøde, hvor rammerne for det videre lokale arbejde vil blive fastlagt.

Benny Christensen

Østjysk lokalafdeling

Det blev jo alt i alt et godt svampeår – som altid anderledes end de foregående. Men vi var jo også mere heldige med vejret, især nedbørsmængden, her i det (øst)jyske end længere østpå. For foreningen startede foråret vanen tro med forårsmødet, som selvfølgelig bar præg af Atlasprojektet. Jan Vesterholt og Jens H. Petersen holdt et godt oplæg om formålet med projektet og guidede deltagerne gennem det praktiske med hensyn til oprettelse af lokaliteter, indrapportering af svampefundene m.m.

Derefter var der to foredrag om „Svampenes fjender“: Biolog Arne Lindebo Hansen fortalte om samlivet mellem biller og svampe og fremviste biller fra sin egen samling. Der er heldigvis ikke så mange biller, der lægger æg i spisesvampe, så det er ikke billelarverne, der er vore værste konkurrenter. Ofte kommer billelarverne, når svampene har en alder, hvor den kræsne mykofag for længst har mistet interessen.

Direktør fra Naturhistorisk Museum i Århus, Frank Jensen, fortalte om en anden af vore konkurrenter udi fortæring af svampe, nemlig dræbersneglen, der har bredt sig de senere år. Vi fik en del gode råd om bekæmpelse af dræbersnegle, fx at de skal hugges over på langs for at lide så lidt som muligt! De fleste råd var mest relevante for haveejere, da de færreste har overskud til at vende grene i skovene for at finde og ødelægge dræbersneglens æg.

Den efterfølgende generalforsamling forløb uden overraskelser, og bagefter var vi en del, der mødtes på en restaurant til aftenmad, svampesnak og hyggeligt samvær.

I løbet af foråret var der tre ekskursioner, bl.a. en atlastur med efterfølgende mandagsaften, hvor fundene blev registreret.

I slutningen af august var der svampeweekend på Læsø med 36 deltagere, der nød det gode vejr (mellem bygerne) og kantarelplukningens glæder. Alle fik masser af kantareller med hjem, og vi fandt selvfølgelig også mange andre svampe. Ellers var det, som sædvanligt, en rigtig hyggelig weekend.

I løbet af efteråret var der 10 ekskursioner, en stribe mandagsaftener og et begynderkursus. Vi havde ikke noget fortsætterhold, men et tilbud om et kursus i svampemikroskopi ved Torbjørn Borgen; her deltog en del trofaste deltagere

Jan Vesterholt gennemgår svampene på en forårstur til Skærven ved Hedensted. Foto Jens H. Petersen.

Svampeudstilling på naturcenter Ørnereden. Foto Jens H. Petersen.

blandt de mere øvede svampefolk. Desuden blev der afholdt diplomprøve, og Helle Wendel fra Randers kan nu debutere som turleder. Tillykke med det.

Den traditionelle Svampenes Dag på Naturcenter Ørnereden i Marselisborgskoven var velbesøgt, og på trods af en tør periode var det muligt at samle mange svampearter til udstillingen. Der var mange besøgende, og der var også interesse fra medierne, idet TV2 Østjylland lavede tre små indslag om svampe og Svampenes dag med Jens Maarbjerg og Jens H. Petersen som filmstjerner.

Vi sluttede striben af arrangementer i starten af december med julemøde, hvor der, sædvanen tro, var gløgg, æbleskiver, fotokonkurrence og billeder fra svampeåret 2009.

Så det blev på alle måder et godt svampeår i Østjylland.

Kristian Nielsen

Fyn – Pahati

Planlægningsmødet den 25. april blev igen i år afholdt i Svendborg, hvor Anders Lykke lagde hus til og som sædvanlig havde sørget for vel-smagende mad. Vi lagde årets program, og efter spisningen drog vi ud og så lidt på den ret beskedne sydfynske forårsfunga.

Forårsturen den 24. maj gik ligesom de foregående to år til Helnæs, hvor vi havde håbet på morkler, men der var nu kun ganske få, måske som følge af en usædvanlig tør, ja nærmest nedbørsfri april måned. Men trods det fandt vi dog en hel del andre svampe.

Vor første sensommertur den 6. september gik til Sollerup ved Faaborg med adskillige pæne fund.

Den 13. september startede vi på Siø, mellem Tåsinge og Langeland, i strid kold blæst og med et ret ringe udbytte. Turen skulle egentlig være fortsat i Longelse Bondegårdsskov på Langeland, men vejret gjorde at nogle gerne ville hjem hurtigere end planlagt, så vi tog i stedet til Ravnbjerg Skov nord for Svendborg. Her var der noget mere interessant end på Siø.

Allerede en uge senere, den 19. september, havde vi en god tur med mange arter til Faur-skov – Lunge Bjerger.

Den 25.-27. september havde „Puggehaten“ Skånes Mykologiska Förening opfordret os til at

deltage i en inventeringsweekend eller „inventeringshelg“ som det hedder på de kanter. Vort faste holdpunkt var Breanäs Konferenshotell. Det ligger ved den nordlige del af søen Immeln mellem Lönsboda og Kristianstad. Fem lokaliteter blev besøgt, på den artsrigeste noteredes ca. 180 arter, så det må vel - i hvert fald for de otte som deltog – kaldes årets højdepunkt svampemæssigt set. Og så er vi inviteret igen til næste år!

De næste to planlagte ture måtte aflyses på grund af dels ringe tilslutning, dels ringe nedbør eller en kombination af begge årsager.

Men til gengæld blev juleturen den 28. november gennemført med godt fremmøde. Turen var ændret til Fruens Bøge skov ved Odense. Her var der takket være den meget milde og fugtige november stadig mange svampe at finde. Efter et par timer i skoven afsluttede vi med en udmærket juleanretning på den nærliggende Carlslund Kro.

I lighed med de foregående år har vi også i 2009 afholdt fem mandagsaftener på Naturskolen ved Hollufgård.

En ekstra mandagsaften med Internetrelaterede emner såsom indberetning af fund til Svampeatlas, bestemmelsesnøgler på Internettet osv. var henlagt til Odense Katedralskole; der er endnu ikke internetadgang på naturskolen.

Knud-Erik Andersen

Sjælland

Som noget nyt startede vi året med et nytårsmøde, hvor vi så fotos fra svampeåret der gik. Det var et godt arrangement med stor tilslutning, så vi vil forsøge at gentage arrangementet i 2010. Inden sæsonen startede, havde vi også et aftenarrangement hos Kikkertgrossisten, hvor vi så på alt det udstyr, man nu om dage kan få til hjælp til at bestemme svampe: stereolupper, mikroskoper, digitale mikroskoper, grej til fotografering mm. Det blev et godt arrangement. Priserne er faldet utroligt meget de sidste 10 år, så efterhånden kan alle være med (<http://www.kikkertgrossisten.dk/>).

Som i mange af de foregående år havde vinteren været meget mild, så det var med store forventninger, vi tog på tur i midten af marts i Hejede Overdrev. Som så ofte før var Stor Dukatbæger fremme flere steder i skoven, men der var også en del andre svampe at kikke på for tur-

Anne Storgaard fremviser en Stenmorkel på en Sjællandsk forårstur. Foto Jørgen Vingborg.

deltagerne. I alt nåede vi op på ca. 50 arter. Da den officielle tur var overstået, kørte vi i samlet flok sydpå til Jystrup, hvor vi besøgte den kendte lokalitet for Krølhåret Pragtbæger. Også i år var vi heldige og kunne beundre adskillige eksemplarer af denne smukke forårssvamp.

Atlasprojektet startede den 1. marts, og den første tur på Sjælland i forbindelse med projektet blev afholdt den 29. marts. 14 deltagere mødte op i Næstved for at gå en tur efter specielt barksvampe i Rådmandshaven. Der var meget dødt ved med tilhørende svampe at kikke på, og vi lærte mange nye arter at kende, som vi ellers normalt bare plejer at gå forbi.

Omkring påske var vejret tørt og blæsende. Påskelørdag tog vi på en grill-tur i Gribskov ved Esrum Sø. Dagens svamp var Gran-Koglehat, som vi fandt flere steder på begravede grankogler, men ellers blev fundet af Anemone-Knoldskive specielt beundret. Det er kun af og til, at vi ser denne art på forårsturene. Det tørre vejr fortsatte resten af april, så det var ikke med de store forventninger vi begav os på tur i Tisvilde Hegn.

Spiselig Stenmorkel var dog fremme i pæne eksemplarer, dog ikke så mange som vi fandt sidste år. Der var også lidt bladhatte fremme, bl.a. Vår-Rødblåd og Fyrre-Koglehat. På turen på Vestvolden i starten af maj fandt vi ingen morkler, men der var en del blækhattearter fremme, og næsten hver anden stub på volden var pyntet med Skællet Stilkporesvamp. Endelig fandt vi også årets første Vårusseron.

Der blev dog fundet morkler andre steder på Sjælland, omend ikke i de store mængder. På foreningens traditionelle tur til Boserup den 8.5. blev der fundet 5-10 Spiselig Morkel i alt. I Østskov i Hornsherred et par dage efter var der dog ingen morkler, men der var en del andre arter fremme, bl.a. var skovbunden under ædelgran tæt dækket af Kogleskæl-Knoldskive. I slutningen af maj kom de første rørhatte. På turen til Kongsøre Skov blev der samlet et enkelt frugtlegeme af Punkstokket Indigo-Rørhat, en enkelt Finsprukken Rørhat samt nogle få andre spisesvampe. Turlederne havde lagt op til, at vi skulle tilberede de fundne svampe som tilbehør til

hornfisk, som vi efter svampeturen skulle fange i Isefjorden. Der blev dog ikke fanget hornfisk, men der blev samlet en masse blåmuslinger, og en af turlederne havde tørrede svampe til at supplere med, så vi fik alligevel blåmad at spise.

Omkring den 10. juni fik Nordsjælland utroligt meget regn, og der kom lidt byger i ugen efter. På midsommerturen til Grønnesse Skov var der gang i de små arter. Vi fandt også lidt skørhatte, men ellers var dagens spisesvampe Svovlporesvamp og Foranderlig Skælhat. Herefter fik vi en periode med varmt og tørt vejr, så mycelierne tørrede meget hurtigt ud. På en uge faldt antallet af de fundne arter på turene fra ca. 70 til ca. 20. I juli fik vi dog perioder med regn igen, så kantarelturen i Gribskov ved Grønnekilde blev reddet. Faktisk var Almindelig Kantarel og Bleg Kantarel dagens almindeligste svampe, og vi kunne fylde 2 store pander med de eftertragtede guldklumper. Dagens fund var en meget flot Flammeporesvamp på en liggende granstamme nær Grønnekilde. I slutningen af juli var vi på tur i Bidstrupskovene på Midsjælland, og nu var rørhattene begyndt at dukke op. Vi fandt bl.a. både Spiselig Rørhat, Punktstokket Indigo-Rørhat og Netstokket Indigo-Rørhat. Der var stadig gang i kantarellerne, så alle fik gode spisesvampe med hjem.

I starten af august var der masser af svampe i hvert fald i Nordsjælland. Vi fandt mange rørhatte, skørhatte, kantareller og fluesvampe på turen i Tisvilde Hegn den 9. august. Vi var 21 deltagere, og alle fik kurvene fulde. Dagens mest spændende fund var Elfensbens-Rørhat under Weymouth-Fyr. Det har været kendt i mange år, at den findes i området, men først i år var vi heldige med at finde den på en svampetur i foreningen. I midten af måneden var der lidt færre frugtlegemer, men stadig en del arter at se på turene. På turen til Frederiksværk kunne vi alle bl.a. beundre en falden bøgestamme, der var fyldt med frugtlegemer af Koralpigsvamp.

I slutningen af august og i september var det meget tørt på det meste af Sjælland og på øerne syd for Sjælland. Turen til Rågård Mose/Store Dyrehave blev flyttet til den nordlige ende af Gribskov nord for Mårum Station. Her var der en del svampe at kikke på, omend det ikke var de store mængder. Dagens svamp var nok Snehvide Fluesvamp, der stod mange steder i bøgeskoven. Turen dagen efter gik til Rygård Over-

drev, som var næsten totalt svampetom, så vi gik i stedet i Rude Skov, hvor der var lidt mere at finde, men det var kun nogle få af deltagerne, der fik spisesvampe med hjem. Derimod var vi lidt heldigere i den nordlige del af Sjælland. Jeg var med på turene i Jægerspris Nordskov og i Nyrup Hegn, hvor vi så mange arter, men desværre kun i få eksemplarer. Hekseringsturen til Harager Hegn gav også et stort antal arter. Her var der til gengæld en del spisesvampe at hente, især blandt rørhattene. Faktisk var Gribskov og de nærliggende skove de områder på Sjælland, der holdt bedst stand mod tørken. På turen i Strødamreservatet i Gribskov i slutningen af september kunne vi notere over 150 arter.

Den 5.-6. september deltog vi i værkstedsdagene på Dansk Jagt- og Skovbrugsmuseum i Hørsholm. Vi havde en stand, hvor vi både havde svampeudstilling/bestemmelse og garnfarvning. Vi fik stillet en pæn svampeudstilling op, og i løbet weekenden kom der også nogle få med kurve til bestemmelse.

Vi og museet kunne godt ha' ønsket flere besøgende, men vejret om lørdagen var dårligt. Vejret om søndagen var dog ok, men værkstedsdagene var oppe imod meget andet. Det betød at både udstillere og besøgende var færre end sidste år: 350 besøgende om lørdagen + 700 om søndagen. Blandt de besøgende var der stor interesse for vores stand. Børn, der havde deltaget sidste år, savnede, at de i år ikke kunne male gipsvampe, så det må vi prøve at få med til næste år.

Den 13. september blev der holdt suppetur til Hvidekilde. Vejret var fint, og antal deltagere var nogenlunde som de tidligere år ca. 50-60 personer. Til gengæld blev der kun samlet ca. halvt så mange „suppesvampe“ som ellers, og suppen blev rationeret til 1 portion pr mand! og den blev totalt spist op. I stedet måtte vi „nøjes“ med kantareller, og her var nok dobbelt så mange, som der plejer at være.

I oktober blev svampefloret mere normalt, men de gode spisesvampe så som Tragt-Kantarel og Stor Trompetsvamp var ikke fremme i de mængder, som vi normalt plejer at finde. Vi kunne dog arrangere en stor udstilling til Kulturturnatten den 9. oktober i Botanisk Have. Botanisk Have var den mest besøgte institution på Kulturturnatten med 15.500 besøgende. På turen til Horsørød Hegn den 24. oktober var der masser

af svampe. Dagens spisesvamp var div. arter af honningsvamp, men ellers fremviste turlederen liggende bøgestammer med Koralpigsvamp og Børstepigsvamp. Mange af svampene blev medtaget til Dansk Jagt- og Skovbrugsmuseum dagen efter, hvor vi kunne lave en flot lille udstilling til glæde for de (desværre få) besøgende.

I Vestsjælland har der været afholdt en del ture med mellem 10 og 20 deltagere pr. tur. Jeg var med på turen til Eskebjerg Vesterlyng i starten af november, hvor vi så på klit- og overdrevsvampe. Desuden har der også været afholdt Åbent Hus ved Sorø en gang hver måned i efteråret, dog med meget få deltagere undtagen den sidste aften i starten af november, hvor vi var 12 personer.

I november fik vi al den regn, vi havde sukket efter i eftersommeren, og da der endnu ikke var nattefrost, fik vi nogle gode ture med masser af svampe sidst på sæsonen. Årets sidste tur i Hornbæk Plantage den 22.11. foregik i regnvej fra start til slut. Henny stod klar med sin gode og varme gløgg, da vi nåede frem. I år var der masser af svampe at kikke på til demonstrationen under paraplyerne ved frokosttid. Der blev fundet svampe inden for alle grupper, men rørhattene, skørhattene og mælkehattene havde kendt bedre dage. Til gengæld var bl.a. Jordfarvet Ridderhat og Violet Hekseringshat stadig pæne. Efter gennemgang af svampene sluttede vi som sædvanlig af med en dejlig frokost i Bryghuset.

Anne Storgaard

Bornholm

For os har 2009 nærmest været et annus horribilis! Det har nemlig været den sløjeste svampesæson i mindst 25 år. Bortset fra kantareller har det været småt med næsten ALT.

I spiseafdelingen gav vinteren en smule Østershat (*Pleurotus ostreatus*) og Fløjlsfod (*Flammulina velutipes*). I foråret så vi usædvanligt få Vårmusseroner (*Calocybe gambosa*), og tidlige champignoner måtte vi kigge langt efter. Så vi hang lidt med skuffen, da sæsonen rigtig skulle i gang.

Svampevennerne starter altid sine ture i slutningen af juli. Men det tørre, varme sommervejr gav kun ringe fremmøde, og med svampeforekomsterne var situationen den samme. Man kunne finde en smule Høj Fluesvamp (*A. spissa*)

og Rødmende Fluesvamp (*A. rubescens*), men ellers kun diverse træboende arter. Intet til den kulinarisk kræsne gane.

Men så kom kantarellerne; det er faktisk yderst sjældent, de svigter. Der blev samlet i kurvevis, navnlig på den østlige ende af øen, i Povlsker-Bodilsker Plantage og Paradisbakkerne. Største enkeltindsamling lød på 11 kg fra Povlsker! Det kunne også ses langs vejene, hvor der var godt gang i det ulovlige salg!

Omkring 1. september var dette orgie slut. Der blev spejdet langt efter Karl Johan og andre rørhatte, desværre forgæves.

Den 11. september arrangerede vi et offentligt møde omkring Atlasprojektet. Vi havde entreret med Christian Lange, og ca. 15 videbegærlige svampeentusiaster troppede op på NaturBornholm denne fredag kl. 17.00. Mange tvivlsspørgsmål blev afklaret med Christians hjælp. (Tak for det!).

Om lørdagen var der tur i Paradisbakkerne – vi kunne lige så godt udnytte Christian, når han nu var kaldt herover. Det blev en tur i knastørt terræn, og udbyttet var derefter. Enkelte kantareller, to Blomkålssvampe (*Sparassis crispa*), lidt skørhatte, fluesvampe og forskellige småtterier, ingen sensationer.

Søndag afholdt vi den årlige åbne svampebestemmelse ved Hvide Hus. Også her kunne vi se, hvor ringe en sæson, vi var midt i. Færre besøgende og virkeligt ringe svampeudbytte fra hele øen.

Den 10. og 11. oktober havde vi besøg af Jacob Ryge og Erik Rald. Lørdag var der tur i Almindingen, efterfulgt af bestemmelseskursus. Der var lidt mere end én svamp til hver at arbejde med! Bedste fund på dagen var Kridthat (*Pleurocybella porrigens*). Den er fundet i samme område for ca. 15 år siden (Vestre Indlæg ved Springbakkevejen).

Søndag gik turen til Bodilsker, også her med pauvert udbytte. Begge dage øsregnede det.

I oktober arrangerede vi udstilling på NaturBornholm. Vi fik jævnlig indbragt friske svampe, men stadig ikke mange. Interessant var, at der kom både Tueporesvamp (*Grifola frondosa*) og Skærmformet Stilkporesvamp (*Polyporus umbellatus*); dem ser vi i hvert fald ikke hvert år. En anden poresvamp, Brunporesvamp (*Phaeolus schweinitzii*), blev fundet på en del ture. Den er ret almindelig herovre.

Christian Lange i aktion i Paradisbakkerne den 12. september. Foto Karen Nisbeth.

Fra midten af oktober og i hele november var der et væld af hekseringe af Mark-Champignon (*Agaricus campestris*) lige uden for NaturBornholms bygning. Her kunne man i hele perioden høste 3-4 vindruebakker ca. hver tredje dag.

I det hele taget gav efterårsregnen håb om en god slutspurt i svampesæsonen. Men det blev for sent til rørhatteboom; kun Brunstokket Rørhat (*Boletus badius*) nåede rigtig at manifestere sig. „Mine“ sjældne, fennoskandiske mælkehatte så jeg overhovedet ikke, bortset fra nogle få Nordisk Mælkehat (*Lactarius trivialis*). Selv tragtkantarellerne kom kun sparsomt, men kunne

dog findes langt hen i december.

Atlasprojektet er blevet sparket godt i gang herovre. Efter Christian Langes besøg har jeg været ude flere steder (skoleklasser, seminarier, naturformidlere mv.) og gøre reklame for sagen. Jeg kan se på indberetningerne, at flere har givet sig i kast med den egentlige atlashjemmeside, ligesom nogle helt nye har tastet ind på Svampejagten. Det glæder mig. Vi kom sent i gang, så den helt store effekt viser sig nok først til næste år, men en god begyndelse er også værd at tage med. Interessen og forståelsen for projektet er i hvert fald til stede.

Karen Nisbeth

Henry Dissing 1931-2009

Pensioneret svampeforsker ved Københavns Universitet Henry Dissing afgik ved døden den 10. december 2009. Der følger en nekrolog i næste nummer af Svampe.

Redaktionen